

Basılı ISSN 1302-5856

Türk Coğrafya Dergisi

Turkish Geographical Review

www.tcd.org.tr

Elektronik ISSN 1308-9773

Yaşlı nüfusun COVID-19 salgınına ilişkin görüşleri: Giresun ili örneği

Views of the elderly population on the COVID-19 outbreak: the case of Giresun province

Gülşah Doğanay *^a Zeynep Çopur ^a ^a Giresun Üniversitesi, TBMYO, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Giresun, Türkiye.^b Hacettepe Üniversitesi, İİBF, Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye.

ORCID: G.D. 0000-0002-7456-8788; Z.Ç. 0000-0002-1456-0522

BİLGİ / INFO

Geliş/Received: 16.09.2020

Kabul/Accepted: 01.12.2020

Anahtar Kelimeler:

COVID-19
Yaşlılık
Salgın
Giresun

Keywords:

COVID-19
Old Age
Epidemic
Giresun

*Sorumlu yazar/Corresponding author:

(G.Doğanay)
gdoganay61@hotmail.com

DOI: 10.17211/tcd.796128

Atf/Citation:

Doğanay, G., & Çopur, Z. (2020). Yaşlı nüfusun COVID-19 salgınına ilişkin görüşleri: Giresun ili örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, 76, 59-74.

DOI: 10.17211/tcd.796128

ÖZ / ABSTRACT

Bu çalışma, COVID-19 salgın sürecinde Giresun ilinde yaşayan yaşlı bireylerin salgın sürecini nasıl değerlendirdikleri ve bu sürecin yaşlılar üzerindeki etkileri ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla planlanmıştır. Bu amaçla 11 kadın, 9 erkek toplam 20 katılımcıya yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan mülakat uygulanmıştır. Çalışmanın potansiyel katılımcı örneklemini; cinsiyet, medeni durum, sağlık durumu, sosyo-ekonomik durum, eğitim düzeyi gibi farklı özellikler dikkate alınarak seçilmiştir. Katılımcılar 65 ile 93 yaş aralığındadır. Nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşımla hazırlanan çalışmada elde edilen bulgular betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Bu çalışmada COVID-19 algısı, salgınla başa çıkmada etkili olan faktörler, COVID-19'un yaşlılar üzerindeki etkileri (psikolojik etkiler, sosyal ve kültürel etkiler, ekonomik etkiler), değişen günlük yaşam pratiğinde geliştirilen stratejiler ve coğrafi çevrenin etkilerine odaklanılmıştır. Türkiye nüfusunda yaşlı oranı (% 9,1) sürekli artış göstermektedir. Bu nedenle çalışmanın, yaşlı nüfusa yönelik hizmetlerin planlanması noktasında katkı sunacağı kanaatini taşımaktayız. Elde edilen bulgulara göre, Giresun'un küçük ölçekli bir şehir olması ve ikili yaşamın (kır ve şehir yaşamı) varlığının bu süreçte olumlu etki yarattığı sonucu dikkat çekmiştir. Özellikle bahçeli evler, kırsal yaşam ile bağlantı ve geniş aile yapısında bulunan katılımcıların salgındaki günlük yaşamlarında büyük değişiklik olmadığı belirlenmiştir. Salgınla ilgili yaklaşım ve başa çıkma stratejisinde dini inanç ve kader anlayışının da önemli olduğu görülmüştür. Bu süreçte toplumsal cinsiyet rollerinin devam ettiği, erkek katılımcıların daha çok kamusal alanda yer aldıkları, kadınların ise temizlik ve hijyen gibi ev işlerini yürüttükleri tespit edilmiştir. Ekonomik olarak dezavantajlı yaşlıların bu süreci daha zor geçirdikleri ve yalnız yaşayan bazı katılımcıların gönülsüz olarak çocuklarının yanına gittikleri belirlenmiştir. Araştırmanın başlangıç aşamasında, salgın sürecinin yönetimine ilişkin, katılımcıların yaklaşımları nispeten olumlu olarak görülmüştür. Ancak 65 yaş ve üstü nüfus için sokağa çıkma kısıtlamasının başlatılması ve serbest gün uygulamasının zamanlaması ve içeriği, katılımcılarda olumsuz duyguların yoğunlaşmasına zemin hazırlamıştır. Bu nedenle salgın sürecindeki kısıtlamaların, kronolojik yaşa göre değil; sağlık durumları, yaşanılan yerin doğal-kültürel yapısı ve mekânsal özellikleri dikkate alınarak yerel önlemlerin daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

This study was planned to determine how the elderly people living in Giresun during the COVID-19 epidemic process evaluated the epidemic process and their views on the effects of this process on the elderly. To this end, interviews consisting of semi-structured questions were applied to a total of 20 participants, 11 women and 9 men. The study's potential participant sample was selected taking into account various characteristics such as gender, marital status, health status, socioeconomic status and level of education. Participants are between 65 and 93 years old. The findings obtained in the study prepared with phenomenological approach among qualitative research designs were analyzed by descriptive analysis method. This study focuses on the perception of COVID-19, factors effective in dealing with the epidemic, the effects of COVID-19 on the elderly (psychological effects, social and cultural effects, economic effects), strategies developed in changing daily life practices and the effects of the geographical environment. The elderly rate (9.1%) in our population is constantly increasing. For this reason, we believe that the study will contribute to the planning of services for the elderly population. According to the findings, Giresun's being a small-scale city and the existence of dual life (rural and urban life) created a positive effect in this process. It was determined that there was no major change in the daily lives of the participants, especially those owning gardens, connection with rural life and extended family structure. It has been observed that religious belief and understanding of destiny are also important in the approach and coping strategy regarding the epidemic. In this process, it was determined that gender

roles continued, male participants were mostly in the public sphere, and women were engaged in housework such as cleaning and hygiene. It was determined that economically disadvantaged elderly people had a harder time in this process and some participants living alone visited their children reluctantly. At the beginning of the research, the participants' approaches to the management of the epidemic process were seen as relatively positive. However, the introduction of curfews for the population aged 65 and over, and the timing and content of the free day practice, paved the way for the intensification of negative emotions in the participants. Therefore, it is thought that the restrictions and measures in the epidemic process, would be more beneficial to be implemented at local base, taking into account the health conditions, natural-cultural structure and spatial characteristics of the place of residence rather than chronological age.

Extended Abstract Introduction

This study was prepared to evaluate the views of the elderly in the province of Giresun regarding the epidemic process during the COVID-19 period. Study data were obtained from the opinions of a total of 20 elderly persons, 11 females and 9 males, who were selected from the Giresun province sample and reached via source persons. The study's potential participant sample was selected taking into account various characteristics such as gender, marital status, health status, socioeconomic status and level of education. The ages of the participants range from 65 to 93.

Data and Method

The study was carried out using the method of phenomenology which is one of the qualitative methods of research. Analysis of the data was derived from qualitative approaches by descriptive analysis. As a result of the analysis of the data obtained on the COVID-19 process, five main themes have been created: the perception of COVID-19, factors effective in dealing with the epidemic, the effects of COVID-19 on the elderly (psychological, sociocultural and economic effects), strategies developed in changing daily life practices and the effects of the geographical environment.

Results and Discussion

We are of the opinion that assessing the perspectives of the elderly population in the COVID-19 global disease process would help to improve health and social care policies for our country's rapidly aging population. The world is an environment of racial differences, cultural diversity, economic, social and demographic inequalities. Geographers do not consider these variations and differences regardless of location. As a matter of fact, many phenomena, from the clothing to the nutrition of the people living in different geographical environments, from the places they will shelter to the behavior patterns, are more or less affected by their living area. In this context, the perceptions of COVID-19 and changes in daily life practices of the elderly population in Giresun province have been determined with a phenomenological approach.

When the data collected from the study were analyzed, it was shown that the participants gathered the causes of

the disease under several headings. They described them as God's disease, a punishment Allah imposed on humans (evil), a man-made disease (originating from China or the USA), and a disease transmitted from animals to humans. According to the results, it was understood that in perceiving the disease, the knowledge obtained from the media, the framework of religious-cultural belief and the educational status were effective. The religious practices and the fatalistic mindset that death comes from God have been found to be significant approaches in responding to disease conditions. Initially, misrepresentation as if the elderly are causing the epidemic has led to age discrimination. These interventions that come to the forefront and take place in the media have been reported to have negative emotional effects on the elderly. The social issues faced during the disease period have also been shown to allow some discrepancies in terms of women and men. For example, while female participants complain that they are unable to meet with friends, male participants have been found complaining that they are unable to walk about freely outside. It was found that social gender roles continued during the pandemic process, women mainly performed housework while men did shopping and public work. It has been seen that in certain ways, the use of technology in the evolving practice of life often positively influences the lives of elderly people. During the days of social isolation and curfew, participants who made everyday life enjoyable by using social media were remarkable. The prolongation of the restrictions in the disease phase paved the way for the decrease in essential social support mechanisms in the lives of people, and caused problems of isolation and marginalization, frustration and rage. The application of restricted day decreased the participants' physical activity and thereby raised their fears that their illnesses would worsen.

Another significant finding from the research is that the participants' economic conditions are successful at controlling the COVID-19 process. It has been understood that gender inequality is also seen economically, and the elderly population is affected more by the negative economic conditions. As a matter of fact, it has been determined that the elderly population in the most economically disadvantaged group, especially divorced or widowed female participants who do not have any income other than social assistance and old age pension, faced great difficulties during the epidemic process. It was shown that the economic support dimension of family solidarity continued more during the epidemic period, and the economic problems encountered

were tried to be resolved with the cooperation of family members.

The most repeated slogan of the global epidemic COVID-19 is 'stay at home' and this epidemic comes to the forefront with its spatial limitations and prohibitions, is an important element in understanding the human-space interaction in the experiences of elderly individuals with the epidemic. For this reason, we think that the effects of the epidemic process on urban and rural settlements, especially on elderly people living in big cities, are not the same. According to the findings, it was determined that elderly people who have connections with rural areas experienced this process more comfortably. For example, it was observed that some participants went to villages or highland houses before the season came. It has been determined that residential properties also have an impact on life in this process. As a matter of fact, it has been observed that houses with views and gardens had a positive effect, whereas small and low-standard houses had a negative impact on elderly lives. The architectural features of the houses or the residence in rural areas did not affect the perceptions of the participants, but it was observed that they had positive effects in managing the disease prevention process. Because we think that individuals' income distribution, social welfare status, individuality, being active in economic life and being self-sufficient vary according to the resources provided by the geographical environment. When analyzing the data collected, spatial characteristics are successful on the new conditions of life that emerge during the disease phase. In this process, "beyond home", "neighborhood environment" "recreational opportunities" had positive effects on the elderly population. For example, it has been determined that the participants whose houses are far from each other and who spent their time in the garden experienced this process more positively. For this reason, we think that the psychological and social impact dimensions experienced in the process vary according to the natural-cultural structure of the cities, and the problems experienced during the epidemic process have regional and local differences. In this context, it is thought that regional precautions and restrictions practices can be a more effective approach in combating COVID-19, taking into account the health conditions and the spatial characteristics of the residence, not the chronological age.

1. Giriş

Yaşlanma doğum ile başlayan ölümlerle sonuçlanan biyolojik, psikolojik, moleküler, hüresel, demografik, kişisel ve toplumsal değişimlerdir (Aiken, 1995; Beğler & Yavuzer, 2012). Dünya nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Günümüzde yaşlı nüfusun sayısal olarak en fazla olduğu ülkeler arasında Çin, Hindistan, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya gelmektedir. Oransal olarak ise yaşlı nüfusun en fazla olduğu ülkeler Avrupa kıtasında (İtalya, Fransa, Almanya, Portekiz, İsveç, İspanyaya gibi) bulunur (WHO, 2002). 2050 yılına doğru Türkiye nüfusunun da hızla yaşlanacağı beklenmekte ve 2050 yılında yaşlı nüfusun çocuk nüfusuna ulaşacağı tahmin edilmektedir (Mandıracıoğlu, 2010; Arun, 2014; Tekin & Kara, 2018).

Nüfusun gelişimini ve niteliklerini etkileyen en önemli faktörler arasında savaşlar ve salgın hastalıklar gelmektedir (Mutlu, 2013). Hastalık bireylerin fiziksel, ruhsal, sosyal, yaşamsal fonksiyonlarını etkileyen, bireylerin çevresi ile etkileşimini, üretkenliğini, verimliliğini azaltan bir durumdur (Bolsoy & Sevil, 2006). Salgın ise; bulaşıcı bir hastalığın belirli bir toplumda, bölgede ya da mevsimde beklenen sıklıktan aşırı yayılma ve fazla kişide görülmesidir (Hacimustafaoğlu & Önürmen, 2018). Salgın hastalıkların etkisi, virüsün bulaşıcılığına, hastalık oluşturma yeteneğine, bireylerin bağışıklık durumuna, bireyler arası temasa, toplumlar arası ulaşım yapısına, risk faktörlerinin varlığına, genel sağlık hizmetlerine ve iklimle bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Çakır, Gül & Karaman, 2020).

Küresel ya da bölgesel salgın hastalıklar, tarih boyunca toplumları derinden etkilemiştir. Dünya geçmişten günümüze Çiçek, Lepra, Veba, Frengi, Tüberküloz, HIV/AIDS, Ebola, Kuş, Domuz, Deli Dana, KKKA, SARS, MERS, Zika gibi salgınlarla karşılaşmıştır (Alpago, 2015; Sarı, 2017). Bunlar arasında sayacağımız diğer bir hastalık ise, 1918 yılında başlayan ve dünyada İspanyol gribi olarak bilinen salgındır. Bu salgın birinci dünya savaşını etkilediği gibi, milyonlarca insanın da ölümüne neden olmuştur (Çakırçoban, 2010; Yıldız, 2014; Yaşayanlar, 2016). Büyük oranda ölümlere ve yıkımlara neden olan tüm bu salgınlar, günümüzde de insanlığı etkilemeye devam etmektedir. Nitekim Aralık 2019'un sonlarında Çin'in Wuhan kentinde "Novel Coronavirus pnömonisi" (SARS-CoV-2) ile bir grup vaka bildirilmiş ve Çin'de (Wuhan, Hubei) bilinmeyen zatürre, küresel bir salgın haline gelmiştir. Salgınla ilgili ilk veriler ve bilgiler, bağışıklık sistemi zayıf olanlar ile yaşlı bireylerin özellikle de yaşlı erkeklerin COVID-19 salgınına karşı daha hassas olduklarını göstermiştir (Jiang vd., 2020). COVID-19 vakalarının içerisindeki yaşlı hastaların daha ağır seyreden hastalık belirtisi göstermeleri dikkat çekmiştir (Fu vd., 2020; Liu vd., 2020). Dünyadan gelen ilk araştırma bulgularının, salgından daha çok yaşlıların etkilendiği yönünde olması, dikkatleri ve önlemleri bu yaş gurubuna yöneltmiştir. Örneğin Çin ve ABD'de COVID-19 salgınından ölümlerin yaklaşık % 80'inin 60 ve üzeri yaşlarda olduğu bildirilmiştir (CDC COVID-19, & Team, 2020). Salgının yayılımı arttıkça, DSÖ'nün belirlediği hastalıktan korunma tedbirleri tüm dünyada ve ülkemizde hızla uygulanmaya başlanmış, özellikle korunmasız gruplar (yaşlı, engelli, bakıma muhtaç vb. gibi) için yerel veya ulusal hareket kısıtlamaları, evde kalmak için önlemler, bireysel ve toplumsal yasaklar önerilmiştir (WHO, 2020). Bu bağlamda salgına karşı hassas olan yaşlı bireyler için Türkiye'de de sokağa çıkma kısıtlaması getirilmiştir. "*Genelgede 65 yaş ve üzeri ile bağışıklık sistemi düşük ve kronik akciğer hastalığı, astım, KOAH, kalp/damar hastalığı, böbrek, hipertansiyon ve karaciğer hastalığı olanlar ile bağışıklık sistemini bozan ilaçları kullanan vatandaşların 21 Mart 2020 saat 24.00'den sonra ikametlerinden dışarı çıkmaları, açık alanlarda, parklarda dolaşmaları ve toplu ulaşım araçları ile seyahat etmeleri sınırlandırılarak sokağa çıkmaları yasaklanmıştır. İhtiyaç olması halinde özellikle tek başına yaşayan ve ihtiyaçlarını karşılayacak yakını bulunmayan 65 yaş ve üstü ile kronik rahatsızlığı olan vatandaşlarımızın mağdur olmaları; temel ihtiyaçlarını karşılamak için vali/kaymakamların başkanlığında 65 yaş üstü Vefa Sosyal Destek Grubu oluşturulacağı*" belirtilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2020).

Salgın hastalıkların görüldüğü her dönemde birçok etkileri olmuş ve bu etkileri azaltmak için çeşitli yöntemler uygulanmıştır (Aslan, 2006; Yıldız, 2014; Köşker, 2017; Yılmaz, 2017). Küresel salgın COVID-19 hastalığı da ekonomik, sosyal, kültürel, demografik, ulaşım, turizm, spor, sanat ve eğitim başta olmak üzere birçok alanda değişimler ve etkiler meydana getirmiştir (Acar, 2020; Alpago & Alpago Oduncu 2020; Akca, 2020; İbiş, 2020; Türkmen & Özsarı, 2020; Telli, Yamamoto & Altun, 2020). Ancak diğer korona virüslere göre çok daha ağır olan bu salgın, özellikle yaşlı bireyleri daha fazla etkilemektedir (Duru, 2019). Nitekim genel bir özellik olarak yaşlı bireylerin bulaşıcı hastalıklara kolayca yakalandıkları, sıcak ve soğuk etkisini daha az tolere ettikleri, ilaçların yan etkilerine karşı daha hassas oldukları bilinmektedir (Güler & Çobanoğlu, 1994). Bu nedenle, özellikle salgın hastalıkların, yaşlı nüfus üzerindeki etkilerinin daha belirgin olduğu ve ölüm oranlarının yüksek olduğu dikkati çekmektedir (Tüzün vd., 2018). Ölümlere neden olan ve etkileri yaşlı bireyler için daha belirgin şekilde görülen bulaşıcı hastalıklar, iklim ve çevre koşullarının değişmesinden ya da hastalık yapıcı mikroplardan kaynaklanmaktadır (Kopernik, 2008; Nikiforuk, 2000). Bu nedenle hastalıkların etkilerini ve daha çok kimlere etki ettiğini öğrenebilmek için iklim, mikrop ve diğer tüm değişkenleri göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Nitekim salgınların sebebi her ne olursa olsun, sonuçları bazı bölgeler ve bazı yaş grupları için yıkıcı olmaktadır.

Salgın hastalıkların mekânsal etkileri farklı olduğu gibi, belli yaş gurupları için de olası etkileri farklıdır. Bilindiği üzere insan ile doğal ortam arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Nitekim mekânların özellikleri ve potansiyelleri, toplumsal yaşayış düzeni üzerinde önemli etkilere sahiptir. Böyle olmakla birlikte, mekânın algılanması ve şekillenmesinde kültürün derin bir etkisinin olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda benzer coğrafi mekânlarda, farklı kültürlerin ve deneyimlerin ortaya çıkmış olması bunu doğrular niteliktedir. Çünkü dünyamız bir ırksal ayrılıklar, kültürel çeşitlilikler, ekonomik ve sosyal eşitsizlikler dünyasıdır. Coğrafyacılar bu çeşitliliklere mekânsal olarak bakar (Özgüç, 1998). Bu nedenle mekânlar, salt bir görüntü olmaktan öte manevi anlamlarla yüklü bir değerler bütünüdür (Tuan, 1977). İnsanlar, fiziksel bir dünyada yüzen atomlar gibi değildir; düşler, korkular, inançlar ve duygular onların ayrılmaz bir parçasıdır (Harvey, 2004). Çünkü yaşadığımız mekânlara anlam katan deneyimlerimizdir. Deneyim, kişinin yaşadıklarından öğrenme yeteneğidir. Bu yetenek yaşantılarımızda karşılaştığımız tehlikelerin üstesinden gelmeyi sağlar. Yaşamda başarılı olmak için yeni durumlarla yüzleşmeye cesaret etmek gerekir (Tuan, 1977). Bu nedenle Giresun ilindeki yaşlı nüfusun COVID-19 salgınına nasıl deneyimlediklerini ölçmeye çalışırken, bu sürecin coğrafyanın çevre, mekân, zaman gibi temel kavramları ile ilişkilendirilmesi kuşkusuz uygun olacaktır (Öztürk, & Karabağ, 2013). Mekân sadece bir boşluk, bir sahne, bir konteynir ve bir koordinat sistemi değildir. İç içe geçmiş yaşanmışlıklar, güç ilişkileri, karmaşık sosyal ağlar, aidiyet, hafıza ve karşılıklı etkileşim alanıdır (Kaya, 2014). Çağdaş beşeri coğrafyacılar, mekânların ve mekânsal deneyimlerin tüm bireylerdeki etkisine odaklandığı gibi yaşlanma ve yaşlılık dönemi için önemine de işaret etmektedir (Özgür, 2019). Örneğin geroncoğrafya öncülerinden olan Rowles, yaşlı insanlar arasındaki davranışsal ilişki-

lere odaklanarak yaşlıların yaşadıkları konutlar dâhil olmak üzere, bölgesel çevre deneyimleri, fiziksel çevre deneyimleri ve sosyal çevre deneyimlerine dikkat çekmiştir (Rowles, 1978). Kuşkusuz, başta ev alanı olmak üzere çevresel faktörler, yaşlı bireylerin sağlığı ve refahı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Kearns, & Andrews, 2005). Elbette, yaşlı bireylerin bu küresel salgın sürecindeki deneyimlerinin neler olduğunu anlamak, yaşlanan dünyanın geleceğini planlama açısından önemlidir. Bu bağlamda yaşlılar, sağlık ve yer arasındaki sosyal ve mekânsal ilişkilerin incelenmesinde coğrafyacılar da katkı sunmalı ve disiplinler arası yaklaşım benimsemelidir (Skinner vd., 2017; Andrews vd., 2007). Nitekim sosyal gerontolojinin çok disiplinli yaklaşımı özellikle, yaşlı sağlığı, yaşlı konutlarının özellikleri ve yaşlı bakımı ile yaşlı-çevre ilişkileri konusunda yapılacak araştırmaların önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda coğrafya araştırmalarında yer, yaşlanma ve sağlık konusunun birleşimi ekseninde yapılan araştırmalar özellikle çevre, mekân, yer ve yaşlılık konularına ilgiyi giderek artırmıştır (Yakar, 2018). Coğrafi gerontoloji bağlamında yapılan bu araştırmalar yeni bir ilgi alanı gibi görünse de söz konusu çalışmalar 1970'lerde başlamıştır. Coğrafi gerontoloji Graham Rowles, Stephen Golant, Glenda Laws, Mark Rosenberg ve onları takip eden Gavin Andrews gibi birkaç coğrafyacının katkılarıyla gelişmiştir (Cutchin, 2009). Yaşlı nüfus ve çevreleri arasındaki karmaşık etkileşim, coğrafyanın sentezleyici ve bütünsel yaklaşımı ile incelenmesi gerontolojiye katkı açısından oldukça önemlidir (Sylvestre,1999). Sonuç olarak, coğrafyanın 1970'li yıllarda başlayan yaşlanma konusuna ilgisi ve gerontolojiye katkısı, teorik ve metodolojik yönü yanında, insan-çevre, yer, mekân gibi beşeri coğrafya kavramları üzerinden şekillenmiş, ilerlemiş ve bugün gelinen noktada, coğrafyadaki yaşlılık araştırmaları disiplinler arası bir özellik kazanmıştır (Yakar, 2018). Bu bağlamda yaşlı bireylerin yaşadıkları coğrafi çevredeki COVID-19 salgın deneyimleri, Türkiye'deki yaşlanma olgusunun fırsatlar ve riskler açısından tartışılması ve geleceğe yönelik sağlıklı ve başarılı yaşlanmanın mekânsal boyutlarının ortaya konulması açısından önemlidir.

COVID-19 gibi salgın hastalıkların analiz edilmesinde ve çözüm önerilerinin getirilmesinde, mekânsal yaklaşımlar ve coğrafi bakış açısı gerontolojiye katkı sunacaktır. Çünkü coğrafi bir çevrede yaşayan insanın giyeceğinden beslenmesine, barınacağı mekânlardan davranış biçimlerine kadar birçok olgu yaşanan yerin özelliklerinden farklı oranlarda etkilenir (Doğanay, 2011). Bu bağlamda yaşlı nüfusa (65 yaş ve üstü) getirilen bazı kısıtlamaların bu yaş gurubu üzerindeki etkileri ile günlük yaşam pratiğinde oluşan değişiklikler, Giresun ili örneklemini açısından, fenomenojik yaklaşımla incelenmiştir. Çünkü farklı mekânlarda gerçekleşen aynı olay ve olguların bireyler üzerinde farklı etkisi ya da algısı vardır (Öztürk, 2009). 2019 yılı Türkiye nüfus verilerine göre Giresun ili, 39,9 ortanca yaş ile 3. sırada bulunmaktadır. Sinop 40,8 ile birinci, Balıkesir 40,2 değeri ile ikinci sırada yer almaktadır (TÜİK, 2019). Tüm bu nedenlerle, küresel ölçekte etki oluşturan güncel bir sorunun küçük bir mekânsal birimde, özellikle yaşlı nüfus üzerindeki yansımalarının, tespit edilmesi önemlidir. Yaşlı bireylerin salgın sürecine dair deneyimlerinin belirlenmesinin, gittikçe yaşlanan Türkiye nüfusuna yönelik hazırlanacak sağlık ve sosyal hizmet planlamalarına katkı sağlayacağı kanaatini taşımaktayız.

2. Yöntem

Fenomenolojik araştırmalarda veri kaynakları, olguyu yaşıyan ve bu olguyu yansıtacak ve açıklayacak birey ya da guruplardan seçilir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu bağlamda çalışmanın verileri, Giresun ilinden seçilen ve kaynak kişiler aracılığı ile ulaşılan, gönüllülük esasına bağlı olarak amaçlı örnekleme ile belirlenmiştir. Veriler, görüşmeyi kabul eden 11 kadın 9 erkek olmak üzere toplam 20 yaşlı bireyin COVID-19 ile ilgili görüşlerinden elde edilmiştir. Çalışma nitel araştırma desenlerinden olan fenomenoloji (olgubilim) yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Fenomenoloji; bireylerin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını ve bunlara yüklediği anlamları ortaya çıkarmadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Fenomenolojik çalışmalar daha çok bireylere odaklanarak, sosyal deneyim ve etkileşimi öncelikle bireyler arası ilişkiler bağlamında açıklar. Ancak coğrafyanın fenomenoloji ile ilişkisi, doğa, insan, mekân ve zaman deneyimini yaklaşımı ile öne çıkar (Buttimer, 1976). Merleau-Ponty, fenomenoloji ve mekân yaklaşımında, mekânı bedensiz bir nesneye dönüştüren ayırımın yapılamayacağını ve her bir bireyin mekânın parçası ve mekânla bir olduğunu savunmaktadır. Merleau-Ponty' e göre "varoluş mekânsaldır" (Baldwin, 2007).

Nitel araştırma insanların yaşadıkları dünyayı tüm açılardan anlama, açıklama ve tanımlama gayretinde olan bir araştırma bütünüdür. Nitel araştırmalar nicel yöntemlerle ulaşılamayan sosyal ve davranışsal konuları derinlemesine inceleme olanağı sağlar. Bu nedenle nitel araştırma yöntemi ile sağlık ve hastalığı etkileyen sosyal, kültürel, ekonomik ve politik faktörler incelenebilmekte, toplumların ve insanların sağlık ya da hastalıkları nasıl yorumladıkları da belirlenebilmektedir (Isaacs, 2014). Çünkü insanlar yaşadıkları çevrelerini aynı algılamadıkları gibi, bir olaya ya da olguyu aynı görüp benzer değerlendiremezler (Tuan, 1975). Bu bağlamda yapılan bu çalışmada, görüşmelere başlamadan önce katılımcıların araştırma konusundaki hakları, araştırma için alınan bilgilerin gizli tutulacağı, izin alınarak ses kayıt cihazı kullanılacağı ve araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı bilgilerini ve araştırmacının amacı, içeriği gibi konuları içeren açıklama yapılmış ve onamları alınmıştır. Ses kaydının tutulmasına izin vermeyen 3 katılımcı ile yapılan görüşmeler ise araştırmacı tarafından not edilmiştir. Katılımcılardan öncelikle kişisel bilgileri ve günlük yaşam hikâyeleri öğrenilmiş ve araştırmada aşağıdaki konuları içeren sorulanlardan oluşan bir görüşme formu kullanılarak yarı yapılandırılmış mülakat yoluyla veriler elde edilmiştir.

- 1-COVID-19 Salgını ile ilgili duygu ve düşünceleriniz nedir? Açıklar mısınız?
- 2-COVID-19 ile ilgili inanış ve bakış açınız nedir? Açıklar mısınız?
- 3-Salgından korunmak için getirilen kısıtlamalar ile ilgili görüşleriniz nedir?
- 4-Salgın ile günlük hayatınızda değişiklikler oldu mu? Bunlar nedir? Açıklar mısınız?

Bunların dışında derinlemesine bilgiye ihtiyaç duyulduğunda, ana soruların cevaplarını keşfetmek için ek araştırma soruları kullanılmıştır. Daha fazla açıklayabilir misiniz? Bunun sizin için anlamı nedir? Neden böyle düşündünüz? Kendinizi kötü hissettiniz mi? Örnek verir misiniz? vb. gibi. Görüşmeler en az 35 dakika en fazla 50 dakika sürmüştür. Görüşmecilerin ses kayıtlarının alınması süreci bitiminden sonra, her görüşme için hazırlanan görüşme formları üzerine araştırmacı tarafından çözümlene yapılmıştır. Veri analizi yapılırken, katılımcı sayısı kadar; E1, E2...E11, K1, K2...K9 (Erkek 1,...Kadın 1...) gibi kodlar verilerek katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılara da yer verilmiştir.

3. Verilerin Analizi

Çalışmada kullanılan veriler, nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz yapılarak elde edilmiştir. Katılımcıların söylemleri yazılı hale getirilerek çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Betimsel analizde elde edilen verilerin özgün şekline mümkün olduğu kadar sadık kalarak ve gerektiğinde araştırmaya katılan bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacı ile doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem sürecinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu bağlamda çalışmadan elde edilen veriler sistematik ve açık bir şekilde betimlenmiş, elde edilen bulgular beş ana tema halinde düzenlenmiş ve yorumlanmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler, neden-sonuç etkileşimi açısından irdelenerek birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Betimsel analizde ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması, ileriye yönelik tahminlerde bulunulmasına ve araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer almaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016).

4. Çalışma Grubu ve Özellikleri

Çalışmanın örnekleme belirlenirken; cinsiyet, medeni durum, sağlık durumu, sosyoekonomik durum, eğitim düzeyi gibi farklı özellikler dikkate alınmıştır. Ayrıca çevrenin ve konut özelliklerinin etkisinin belirlenmesi amacı ile farklı yaşam alanlarından (kırsal, şehir) katılımcılar seçilmiştir. Söz konusu yaklaşım doğrultusunda bu çalışma, 11 kadın ve 9 erkek olmak üzere 20 yaşlı bireyden oluşmaktadır. Zihinsel sağlık sorunu olmayan ve kendilerini iyi ifade edebilen katılımcıların yaşları ise 65 ile 93 arasında değişmektedir.

Görüşme grubundaki kadınlardan 2'si- okuma-yazma bilmediğini, 1 kadın ise sonradan okuma yazma öğrendiğini belirtmiştir. Kadın katılımcıların 4'ü ilkököl mezunu, 2'si ortaokul mezunu, 1 kadın lise mezunu, 1 kadın ise üniversite mezunu olduğunu beyan etmiştir. Görüşme grubumuzdaki kadınların eğitim seviyelerinin erkek katılımcılara göre düşük olduğu dikkati çekmiştir. Görüşme yapılan erkek katılımcıların eğitim durumları ise şöyledir; 3'ü ilkököl mezunu, 1'i ortaokul mezunu, 2'si lise mezunu, 3'ü ise üniversite mezunudur.

Görüşme grubumuzdaki kadınların sadece 4'ünün emekli olduğu, 5'inin eşinden kalan emeklisi olduğu ve eşinin emekli aylığı ile geçimlerini sağladığı, 2 kadın katılımcı ise hiçbir yerden gelirin olmadığını yaşlılık aylığı ve sosyal yardımlarla geçimlerini sağladıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın erkek

katılımcıların (9 kişi) emekli gelirlerinin olduğu, bunlardan 81 yaşındaki 1 erkek katılımcının ise emekliliğinin yanında kendi şirketinde çalıştığı belirlenmiştir.

Görüşme grubundaki katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında erkek katılımcıların 7'sinin, kadınların ise 3'ünün evli olduğu, erkek katılımcılardan 2'sinin, kadın katılımcılardan 8'inin ise eşinin öldüğü bilgisine ulaşılmıştır. 4 katılımcının çocukları ve torunları ile birlikte geniş aile yapısında yaşadıkları belirlenmiştir. Eşi ölen 6 kadın ile 2 erkek katılımcının yalnız yaşadığı, yalnız yaşayan erkek katılımcılardan sadece 83 yaşındaki 1 katılımcıya düzenli bir bakıcının geldiği, diğer katılımcıların ise zaman zaman çocuklarından destek aldıkları belirlenmiştir. 72 yaşındaki erkek katılımcı ise, kısmi felçli eşi ile yaşadığını ve eşinin bakımını üstlendiğini beyan etmiştir.

Örneklemin önemli bir bölümünde bir ya da birden fazla kronik sağlık sorunu olduğu belirlenirken, ciddi sağlık sorunu olmadığını belirten 5 erkek, 3 kadın katılımcı bulunmaktadır.

5. Bulgular ve Yorumlar

COVID-19 salgını sürecini yaşayan yaşlı bireylerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, beş ana tema altında incelenmiştir. Bunlar COVID-19 algısı, salgınla başa çıkmada etkili olan faktörler, COVID-19'un yaşlılar üzerindeki etkileri (psikolojik, sosyokültürel ve ekonomik etkiler), değişen günlük yaşam pratiğinde geliştirilen stratejiler ve coğrafi çevrenin etkileri olarak düzenlenmiştir.

5.1. Görüşme Grubunun "COVID-19" Algısı

Araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, katılımcıların COVID-19 algılarının dini inanç ve yaklaşımlarına, sosyo-kültürel etmenlere, eğitim durumlarına, deneyimlerine ve medyadan edinilen bilgilere göre şekillendiği belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin hastalığın nedenleri boyutunda; Allahtan gelen bir hastalık, Allah'ın insanlara verdiği bir ceza (musibet), insan yapımı (Çin ya da ABD'nin yaptığı) ve hayvanlardan insanlara bulaşan bir hastalık olduğunu belirtmeleri dikkat çekmiştir. Görüşmeye katılan yaşlı bireylerin çoğunun (12 kişi) hastalığı Allahtan gelen normal bir durum ya da Allahtan gelen bir ceza olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Yapılan araştırmalar yaşlı bireylerin günlük yaşamlarında dini aktiviteleri ve dini yaklaşımları daha fazla kullandığını, ayrıca kentsel alandaki dindarlık yaklaşımı ile kırsal alanlardaki dindarlık yaklaşımının farklı olduğunu göstermektedir (Kurt, 2009). Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde de katılımcıların günlük yaşamlarında ve salgınla ilgili görüşlerinde sık sık dini söylemlere ve dini aktivitelere atf yaptıkları belirlenmiştir. Ancak dinsel söylem ve yaklaşımların kentli ve eğitilmiş olma durumuna göre değiştiği, kentli ve eğitim seviyesi yüksek bazı kadın ve erkek katılımcıların dini söylem ve yaklaşımları daha az kullandıkları dikkat çekmiştir.

Allahtan gelen bir şey ne yapalım (73 yaşında, K1).

Allah bazı yoldan çıkmış kavimlere bir musibet verir dünya insanları da yoldan çıktı Müslümanlar bir birini öldürdü bebek cesetleri denizden karaya vurdu bunun cezası olacak bu yoldan çıkmış insanlığın cezası (70 Yaşında, E9).

Korona diye bir şey yok yani imanlı olana yok imansız devletlere bela diye geldi. Allah bir mikropla herkesi dize getirdi. Bizim ülkemize bir şey olmaz ABD her şeye gücüm yeter diyordu bak Allah onlara ne yaptı. Korona mikrop (imansız, kötü) insanları yok ediyor (83 yaşında, E4).

Katılımcıların hastalık kaynağını, Allah'ın insanlara vermiş olduğu bir ceza olarak belirtmeleri dikkat çekicidir. İnsanlar kötü bir şey yaptığında Allah cezalandırır anlayışı, inanç ve kültürel kodlarla açıklanabilir.

COVID-19 salgınının tüm dünyada görülmesi, katılımcıların salgının varlığını, gerçekliğini ve kabulünü kolaylaştırdığı anlaşılmıştır. Katılımcıların "her yerde var ne yapalım" söylemi, günlük yaşamda bir olay ya da olgunun nicel fazlalığı ile olumsuz bir durumu sıradanlaştırma ve zor bir durumu ortaklara bölme ile kabullenmenin kolaylığı olarak yorumlanmıştır.

Bu süreçte panik ve korku yaşamadım çünkü tüm dünyada var. Ama sadece bizim ülkemizde olsaydı çok korkardım (72 Yaşında, E3).

Bu hastalığın tüm dünyada olması beni gerçek olduğuna inandırıyor, sadece burada ya da başka bir yerde olsaydı kimse inanmazdı. Ben de şüphelenirdim. Ancak dünyanın her ülkesinde var bu hastalık o yüzden gerçek ben inanıyorum ama inanmayanlarda var (70 Yaşında, K5).

Yaşlıların COVID-19 algıları, sosyokültürel ve eğitim durumlarına göre de farklılık göstermiştir. Katılımcıların eğitim durumları ve sosyokültürel durumları yükseldikçe, hastalık algısının daha bilimsel olgularla açıklandığı belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların deneyimlerinde bu tür salgınların olması, hastalığın algılanmasını olumlu yönde etkilemiştir.

Salgın gayet normal bir şey dünya da bu tür salgınlar hep olmuştur. Sıtmayı biliyorum veremi biliyorum onları yaşadık Hıfzıssıhha enstitüsünü Atatürk bu nedenle kurdurttu. Bu hastalıklar için aşılarda yapıldı. Özellikle verem savaş kurumları vardı verem aşısı orada yapılırdı. İnşallah bu hastalığın aşısı da bulunur. Ben aşısının bulunacağına inanıyorum (81 Yaşında, E5).

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde hastalığın algılanmasında ve hastalık ile ilgili görüşler üzerinde, medyada yer alan haberlerin de etkisi olduğu belirlenmiştir. Salgın sürecinde doğru bilgiye erişimin zorlaştığı ve yanlış bilgilerin özellikle sosyal medya ağlarında yer alması dezenformasyona neden olmuştur (Aydın, 2020). Katılımcıların salgınla ilgili gelişmeleri ve haberleri, bu süreçte daha çok medyadan takip ettikleri belirlenmiştir. Bu nedenle bazı katılımcıların salgın ile ilgili yaklaşımlarında medyadan edinilen bilgilerin etkili olduğu söylenebilir.

Bu hastalığı Çin yaydı bilerek yaydı (93 yaşında, E9).

Hayvanlardan insanlara geçen bir mikrop, Çin ABD'yi vurmak için yaptı belli mi olur (67 Yaşında, E7).

5.2. Salgınla Başa Çıkmada Etkili Olan Faktörler

Araştırmadan elde edilen veriler değerlendirildiğinde, katılımcıların değişen yaşam koşullarına uyum sağlamalarını ve salgın yönetimini etkileyen bazı faktörlerin öne çıktığı belirlenmiştir. Bunları dini inanç, kaderci yaklaşım, yaş algısı, kronik hastalık durumu, aile ilişkileri, aile yapısı, tarımla ilgilenme, evin yapısı (bahçeli ya da manzarasının olması), gelir durumu, çevre şartları ve katılımcıların eğitim durumları gibi faktörler oluşturmaktadır.

COVID-19 salgını ile belirsizliğin hâkim olduğu dünyada, yeni koşullara uyum sağlanması önemlidir. Bu bağlamda elde edilen veriler değerlendirildiğinde, katılımcıların salgın ile baş etme yaklaşımlarının problem odaklı olmaktan ziyade duygu odaklı olduğu görülmektedir. Dini aktiviteleri yerine getirecek günleri geçirmek ve ölümün Allahtan geldiği kaderci yaklaşımı, hastalığı kabul etme ve salgınla değişen yaşam koşullarına uyumda etkili olan başlıca faktörlerdir. Kader anlayışı ve hastalığın Allahtan geldiğine inanmak bazı durumlarda, hastalıkla baş etmeyi kolaylaştıran bir etmendir (Callster 2001; akt. Bolsoy, & Sevil, 2006).

Ben kadere inanan biriyim benim alın yazımda koronadan ölmek varsa ölürüm kimse beni kurtaramaz. Yaşayacaksam da yaşarım (68 Yaşında, E2).

Canı veren Allah alan Allah istemese kimse ölmez o yüzden korkmuyorum. Bak dünyadaki çoğu yerdeki yaşlılar ölüyor, bakım yok hizmet yok, bizim ülkemiz ne diyor? Yaşlılar bizim baş tacımız.... Bak göreceksin bizim ülkemiz güçlenerek çıkacak. Ben namazımı kılıyor kuranımı okuyorum. İmanlı olana hiçbir şey olmaz (83 Yaşında, E4).

Salgına uyum sürecinin, yaş yapısı ile de bağlantısının olduğu dikkat çekmiştir. Yaşlı bireylerin evde kalıp vakit geçirme durumlarının gençlere ve çocuklara göre daha kolay olduğu görüşü bazı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Özellikle kronik sağlık sorunu bulunan yaşlı bireylerin, deneyimlerinin bir sonucu olarak, salgın sürecine uyum sağlama konusunda daha başarılı oldukları söylenebilir.

65 yaş üstü yaşlı insanlar zaten çoğu hasta ve çeşitli engeli var ya da benim gibi ağır ameliyat geçirmiş, bunların çoğu zaten yaşamlarını çoğunlukla evde geçiriyor, dışarı çıkacak güçleri ve imkânları yok. Yani yaşlıların evde durması daha kolay zor olan gençleri çocukları evde tutmak. Yine de ne olursa olsun evde durmak zor ama alınan kararlara uyacağız ucunda ölüm var, buna uymayan da çok hala sokaklara çıkıyorlar virüsü alıp ölüyorlar. Kendini gidip denize atmakla aynı yani bile bile ölüme gitmektir (65 Yaşında, E1).

Aile tipinin ve aile bağlarının salgınla başa çıkmada etkili olduğu belirlenmiştir. Geniş aile ve bahçeli evlerin olduğu mahalleden seçilen katılımcıların, salgın sürecini yönetim ve uyum konusunda daha başarılı oldukları belirlenmiştir.

Ben ve eşim, gelinim, oğlumla 27 yıldır birlikte yaşıyoruz. Korona günlerinde bize ev hapsi verdiler. Bizde dinledik evimizde hapse girdik. Evdeyim hiçbir yere gitmiyorum. Bahçemiz var bahçeye çıkıyorum. Etrafta geziyorum. Etrafta bir komşu görürsem uzaktan konuşuyorum. Allahtan bir apartmanda değilim zaten ben bir apartman dairesinde ayağım yere toprağa değmeden yaşayamam. Rahatım, hastalık olmadıktan sonra günler rahat geçer. Allah her türlü hastalıktan korusun. Hasta olanlara da şifa versin. Benim hayatımda çok değişiklik olmadı. Alışverişimizi zaten birlikte yaşadığımız oğlum yapıyor. Yalnız yaşasaydım belediyeden isterdim. Ama bizim evde her şey eskisi gibi gidiyor ben zaten önceden de çok çarşıya pazara giden biri değildim. Evimin önündeki bahçem bana yetiyor (75 Yaşında, K7).

Ulaşılan bulgulara göre, gelir durumunun da salgınla başa çıkma sürecini etkileyen başka bir faktör olduğu anlaşılmıştır. Yazlık ev, köy evi ya da yayla evi olan üst gelir gurubunun salgınla başa çıkma stratejisinde daha olumlu yaklaşıma sahip oldukları tespit edilmiştir. Çünkü salgından korunmanın en iyi yolunun sosyal izolasyon olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle bu imkânları (yayla veya köyde evi olmak vb.) olan yaşlı bireyler, yayla veya köy evlerine gitmişler ya da en kısa zamanda (havalar ısınır ısınmaz) gideceklerini belirtmişlerdir.

Sıkılan arkadaşlarım var bunalan var bir kısım şanslı köyde evi olan şimdiden köydeki evlerine kaçtılar benim köyde evim yok ama denize sıfır yazlığım var havalar ısınsın oraya geçeceğim (70 Yaşında, K5).

Yaylaya sezon açılmadan erkenden geldim çünkü evde çok bunaldım zaten oğlum sürekli dışarıda gidip geliyordu yayla daha güvenli. Daha rahat korunurum diye geldim. Giresun'da daha çok tedirgin oluyordum. Bungalov evlerimiz var işletiyoruz. Ufak tefek tamir işleri vardı onları yapmak hem de hastalıktan korunmak için erkenden geldik. Burada sürekli dışarıdayım az önce tarlayı çapalıyordum. Tarlam var onunla ilgileniyorum. İşletmenin tamir işlerini kontrol ediyorum çalışanlar var onlarla işleri yapıyoruz (75 Yaşında, K4).

Giresun'un tarım şehri olması ve iklim koşullarının uygunluğu, çeşitli tarım ürünlerinin yetiştirilmesine imkân sunmaktadır. Evlerinin yakınında ya da erişimi kolay hobi bahçelerinin varlığı, salgın süreci yönetiminde olumlu etki yaptığı anlaşılmıştır.

Benim köyüm yok ama arkadaşımın köyünde küçük bir tarlam var onu ekiyorum arabamla gidip hemen geliyorum. Allahtan o bahçem var oraya gidip ilgilenmek hava alıp gelmek bana iyi geliyor (72 Yaşında, E3).

Bulgulara göre salgınla başa çıkmada etkili olan diğer faktör ise eğitim durumu olarak belirlenmiştir. Eğitim seviyesi daha yüksek olan katılımcıların salgını kabul etme ve başa çıkma noktasında, bilimsel temelli beklenti içerisinde olmaları dikkat çekmiştir.

Ben aşısının bulunacağına inanıyorum. Ölüm gelince yapılıcak bir şey yok ancak bize düşen doktorları dinlemek, kurallara uymak bizde uyuyoruz. İnşallah çabucak aşı bulunur dünya kurtulur (81 Yaşında, E5).

Tüm bu faktörler değerlendirildiğinde, yaşam kalitesi yüksek, yaşı algılama durumu olumlu, hobi geliştirebilen, günlük yaşamda aktif, ekonomik gelir kaynakları yeterli olan katılımcıların salgınla başa çıkmada daha başarılı oldukları söylenebilir.

5.3. COVID-19'un Yaşlılar Üzerindeki Etkileri

Psikolojik etkiler

COVID-19 salgın hastalığının yaşlı nüfus üzerindeki etkileri, daha çok olumsuz duygusal etkiler olarak belirlenmiştir. Bunlar yaş ayrımcılığı, yalnızlık, üzüntü ve kırgınlık, kısıtlama sürecinin uzaması ve serbest gün içeriğinden hoşnutsuzluk, kızgınlık, günlük yaşam iyilik halini sürdürmemeye, fiziksel aktivitelerin yetersizliğine bağlı sağlık kaygıları, diğer yaş guruplarına karşı kırgınlık ve yabancılaşma, olası ölümler için endişe gibi etkiler şeklinde sıralanabilir. Salgın sürecinin travmatik bir deneyim oluşturmasına rağmen; dini bağlamdaki kadercî yaklaşım, toplumsal yardımlaşma, aile bağlarının güçlü olması gibi kültürel etmenler ve sağlık sektörüne duyulan güven katılımcıların psikolojilerini olumlu yönde etkilemiştir.

Yapılan araştırmalar COVID-19 kısıtlama ve karantina sürecinin savunmasız grupların, özellikle yaşlıların ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkilerini göstermektedir (Baker, Clark, 2020). Mukhtar'a (2020) göre COVID-19 salgınının hızlı bulaşması, daha yüksek ölüm oranı, izolasyon, sosyal yaşamdan uzaklaşma ve karantina, yaşlı bireylerde zihinsel sağlık sorunları riskini artırmaktadır. Mukhtar, ruh sağlığının yaşlı nüfus üzerindeki etkilerinin ülkelerin gelişmişlik durumlarına göre de farklılık gösterebileceğine dikkat çekmiştir (Muhtar, 2020). Elbette ülkelerin gelişmişlik seviyeleri ekonomi, sosyal yaşam, psikoloji vb gibi birçok faktörü etkilemektedir. Çünkü mekânın sunduğu potansiyeller ve bunları değerlendirme başarısı aynı ölçüde değildir. Bu bağlamda COVID-19 salgın sürecinin yaşlı bireyler üzerinde olumsuz psikolojik etkileri olduğunu ve bu etkilerin boyutlarının yaşlı bireylerin yaşadıkları mekânlara, yere, genel sağlık durumlarına, ekonomik ve sosyal yapıya göre değiştiği söylenebilir.

COVID-19'un yayılmaya başladığı ilk günlerde, salgına yaşlılar neden oluyormuş gibi yanlış yaklaşımlar yaş ayrımcılığına neden olmuştur. Bu tür yaklaşımlar gündeme gelmesi ve medyada yer almasının yaşlılar üzerinde olumsuz duygusal etkilere neden olduğu belirlenmiştir. Bireylerin kronolojik yaşından dolayı sistematik bir şekilde, önyargı ve kalıp yargılara dayalı olumsuz tutum ya da ayrımcılığa maruz kalması olarak tanımlanan, yaş ayrımcılığı "ageism" daha çok yaşlılara yönelik olumsuz davranış ve uygulamalar için kullanılan bir kavramdır (Butler, 1969). Toplumun, gözle görülmeyen bir mikrobun hastalığa ve ölüme yol açtığını öğrenmesi gerçek olmayan korkulara ve paniğe yol açabilmekte ve hastalığa yakalananların suçlanmasına, eziyet görmesine neden olabilmektedir. Bu durumun en bilinen örneği 14. yüzyılda veba salgınıdır. Bu hastalığın nedeni günahkâr davranışlar olarak değerlendirilmiş ve hastalığa yakalanan kişiler toplum tarafından suçlanmıştır (Sarı & Khorshid, 2008). Elbette günümüzdeki ayrımcılık bu boyutta değildir. Ancak yaşlıların hastalığı yayıyor algısının, COVID-19 salgınının başlangıç aş-

masında, yaşlı nüfus üzerinde olumsuz etkilere neden olduğu tespit edilmiştir.

İlk başlarda yaşlılara yapılan saygısızlığa çok kızdım üzülüm, herkes yaşlanacak. Olumsuz kötü şeyler duyunca ve seyredince ben çok üzülüyorum tansiyonum çıkıyor. Saygısızlık yapılmasın bu dünyada kimse genç kalmaz kalmıyor kızım. Bunu kimse unutmasın gençlik gelip geçiyor (65 Yaşında, K9).

Bazı katılımcıların, sokağa çıkma kısıtlaması getirildiğinde, yaşlılığın sanki bir kusurmuş gibi yüzlerine vurulduğunu düşünmeleri ve bu nedenle üzülmeleri dikkat çekmiştir.

Sokağa çıkma yasağı geldiği zaman çok üzülüm o güne kadar kendimi hiç yaşlı görmüyordum. Yasak gelince bende yaşlıymışım dedim. Kendimi yasak gelinceye kadar yaşlı kabul etmiyordum. Aaa ben de yaşlıymışım dedim. Sıkıldım, mutsuz oldum yaşlılığın kötü bir şeymiş gibi, yüzüme vurulmuş hissettim (73 Yaşında, K1).

Ayrıca kısıtlama sürecinin uzamasının ve serbest gün içeriğinin de olumsuz duygusal etkiye neden olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın başlangıç aşamasında alınan önlemler ve sürecin yönetimine ilişkin, katılımcı görüşlerinin nispeten olumlu olduğu belirlenmiştir. Ancak 65 yaş ve üstü nüfus kısıtlamalarının uzamasının, zamanlamasının ve içeriğinin katılımcılar üzerinde olumsuz duygulara neden olduğu tespit edilmiştir.

Bize dört saatlik izin veriyorlar. O da evinin yakınında deniliyor bu benim çok zoruma gidiyor. Sanki biz evcil hayvanız hani evcil hayvanları dışarı çıkarır gezdirir ihtiyaçlarını giderirsin ya ihtiyaç molası bizi de böyle yaptılar. Doktora bile izin alıp gidiyorsun. Biz yaşlılarımızı çok seviyoruz diyerek bizi kandırıp eve kapattılar. Sizin bir ayağınız çukurda bizi meşgul edip başımızı ağrıtmayın diyecek halleri yok ya ağızımıza bir bal çaldılar, biz sizi seviyoruz, koruyoruz ayağına bizi evde tutuyorlar (70 Yaşında, E9).

Bana garip gelen bir durum var. AVM'ler açılacak deniliyor bence açılmamalı. Bizi kapattılar eve AVM'leri açıyorlar buna kızıyorum. Gerçi bu benim haddime değil, bilim adamları doğrusunu bilir ama bu bana doğru gelmiyor ve kızdırıyor (66 Yaşında, E6).

Katılımcıların, kısıtlı günlerinin fiziksel fonksiyonlarını engellediği ve var olan hastalıklarının kötüleşmesi yönündeki endişelerini de arttırdığı tespit edilmiştir.

Ben kısmi felç geçirdim bir tarafım tutmuyor benim hareket etmem yürüyüş yapmam gerekiyor ama dışarı çıkamıyorum evde yürüyüş yapıyorum ama evim küçük, nemli, küf oluyor zaten rahatsızım temiz havaya çıkmam lazım ama çıkamıyoruz (65 Yaşında, K6).

Diğer bir olumsuzluk ise kısıtlama süresinin yaşlı bireyler için uzamasıyla birlikte, serbest günlerde diğer insanların gösterdikleri rahat davranışların yaşlı bireyler açısından olumsuz duygulara neden olduğudur. Bu durum diğer yaş guruplarına karşı kırgınlığa ve yabancılaşmaya da neden olabilmektedir.

Herkes dışarıda maskesiz dolaşiyor. Hiçbir önlem alan yok bizlere evlere hapsedtiler neymiş bizi koruyorlarmış (93 Yaşında, E8).

Yasak günleri yine de yarı açık cezaevinde gibisin üzüluyorsun. Dışarı çıkamadığın için kızırıyorsun ama çıkarsan da ucunda ölüm var. Allahtan gelen bir olay birileri kasten yaptı da bizi içeri tıktı diyemeyiz (65 Yaşında, E1).

Elde edilen bulgulara göre erkek ve kadın katılımcıların da kısıtlama günlerini hapis, eve hapsedilmek, eve kapatılmak, içeri tıkmak, yarı açık cezaevinde gibi kavramlarla değerlendirilmeleri dikkat çekmiştir. Bu kavramların kullanılması olumsuz duygusal etki olarak yorumlanmıştır.

Salgın ile yaşlı ölümü arasındaki bağlantının sürekli gündemde olması, yaşlı nüfus arasında korku ve endişenin artmasına neden olmuştur. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, salgının yaşlılar üzerindeki etkileri daha çok olumsuz duygular olarak belirlenmiştir. Ancak dini inanç bağlamında her şeyin Allahtan geldiği yaklaşımı ve kadere inanma salgınla ilgili geliştirilen olumlu bir psiko-duygusal etki olarak yorumlanmıştır.

Kaderde ölüm varsa yapılacak bir şey yok ancak bize düşen kurallara uymak bizde uyuyoruz inşallah çabucak kurtuluruz (81 Yaşında, E5).

İlk duyduğumda korktum korkmadım dersem yalan söylemiş olurum. Ama Allah ne derse o olur Allah istemese hiçbir şey olmaz (73 Yaşında, K6).

Yaşlı bireylerin sağlık sektörüne duydukları güven, aile bağları ile sosyal yardımlaşma, gençlerin ve çocukların yaşamasının yaşlıların yaşamasından önemli olduğu gibi kültürel yaklaşımlar hastalığa yönelik geliştirilen olumlu duygusal etki olarak yorumlanmıştır.

Sağlık konusunda alınan ve doktorların söylediği her şeye uyuyorum. Sürekli bu konudaki haberleri takip ediyorum. Sağlıkla ilgili alınan her önlemden memnunum. Sağlık bakanı iyi çalışıyor. Televizyondan doktorları dinliyorum onlar ne derlerse onları yapıyorum (65 Yaşında, E1).

Benim bir gelinim doktor, birisi eczacı onlar daha risk altında ben evdeyim onlar için daha çok korkuyorum. Onlar yaşasın biz zaten yaşlıyız. Oğullarım ve gelinlerim hep dışarda ben evdeyim, asıl onlar tehlikede (70 Yaşında, K5).

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde, sosyal izolasyon ve özellikle kısıtlama sürecinin 65 yaş ve üstü için uzamasının yaşlı bireylerde üzüntü, kırgınlık ve kızgınlığa neden olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal ve kültürel etkiler

COVID-19 salgını, yaşlı nüfusun sosyal ve kültürel aktiviteleri üzerinde de etkili olmuştur. Bunlar ikamet değişikliği ile oluşan sosyal yaşam ve duygusal durum değişikliği, aile işbirliğinin artışı, inanç uygulamaları ve geleneksel yapıdaki değişimler ile cinsiyetlere göre kısıtlanan sosyal hayat şeklinde sıralanabilir.

Salgın sosyal yaşamda da bir çok değişiklikler yaratmış, sosyal izolasyon ile özellikle yaşlı nüfus olumsuz etkilenmiştir. Yalnız yaşayan yaşlıların bir kısmı, gönülsüzce evlerinden ayrılmış ve çocuklarının yanına gelmek zorunda kalmışlardır. Ancak çocuklarının yanına gelmek zorunda kalan yaşlıların (2 kişi) evlerine gitmek istedikleri ve bu durumdan memnun olmadıkları belirlenmiştir. Nitekim bu katılımcılar, kısıtlama bitmeden evlerine dönmüşlerdir. Elbette yaşlı bir bireyin yetişkin bir çocuğun evine taşınacak olması sadece mevcut ikametgâhlarından taşınmaları değil, onlar için ortam değişikliğidir (Golant, 2003). Bu nedenle sadece basit bir yer değişimi değildir. Yaşanılan evin kokuları, sesleri, tatları ve yaşadığı duygular, zaman ve mekândaki bir birikim ile oluşan tarihsel anların "Deneyimsel hatırlama" yerleridir (Kontos, 2005). Keza yaşlı bireylerin anısal bellek kullanımının daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Kendi evime gitmek istiyorum. Eşimle bu evde yaşadım. Onun ruhu bu evde benimle, her yerde hatırası var! Öleceksem de evimde öleyim. Damat evinde ölmek istemiyorum. Bu yaşta düştüğümüz hale bak! Ölüm Allahtan gelir. Tedbirleri alalım ama bizde dışarı çıkalım. İşlerimizi yapalım en azından yürüyalım. Merdivenlerden rahat inip çıkıyordum şimdi zorlanıyorum. Organların çalışmamasından öldürecekler bizi (93 Yaşında, K11).

Ben evime gideceğim. Evim 1. Katta hiç olmasa evin önüne çıkarım ayağım toprağa değer. Kaldım burada hapis bacaklarım tutuldu. Yürümeyi unutacağım (93 Yaşında, E9).

93 yaşındaki kadın katılımcının "damat evinde ölmek istemiyorum" söylemi kültürel ve toplumsal bir kod olup geleneksel olarak yaşlılara "erkek evlat bakar" yaklaşımının bir yansıması olarak yorumlanmıştır. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde toplumsal yapıdan kaynaklanan aile işbirliğinin etkinliği bu süreçte artmıştır. Yaşlı bireylerin birçok ihtiyaçlarının aile bireyleri ya da akrabalar tarafından karşılandığı belirlenmiştir. Ayrıca çalışma grubunda geniş aile yapısı içerisinde yaşamını sürdüren katılımcıların bu süreci daha olumlu geçirdikleri tespit edilmiştir.

Günler gelip geçiyor benim hayatımda çok bir şey değişmedi. Biz kimseye gitmiyoruz kimsede bize gelmiyor. Bizim burası güzel evimiz bahçemiz var oğlum gelinim torunum var bir torunum evli diğeri üniversitede okuyor. Hep beraber kendimizi koruyoruz (73 Yaşında, K6).

Küçük alışverişimi kendim yakındaki marketten alıyorum diğer alışverişlerimi yiyeceklerimi var sağ olsun o yapıyor (69 Yaşında, K9).

Salgın sürecinde yaşanan sosyal sorunların kadın ve erkek açısından bazı farklar oluşturduğu tespit edilmiştir. Örneğin kadın katılımcılar arkadaş toplantıları ve günlere katılmaktan şikâyetçi olurken, erkek katılımcılar dışarıda rahat dolaşamamaktan şikâyet etmişlerdir. Bu durum toplumsal cinsiyete dayalı rollerin devamı olarak yorumlanmıştır.

Komşularımız var arkadaşlarımız var ama öyle eskisi gibi konuya komşuya gitmiyorum. Kendimizi koruyoruz. Diğer çocukluklarımız da gelip gitmiyor. Ramazanda eskiden hep beraber iftarlar yapılır iftarlara gidilirdi şimdi kaldık tek başımıza. Evdeyiz hiçbir yere gitmiyorum. Komşularla hep birlikte teravi namazına giderdim şimdi gidemiyoruz çok üzülüyorum (76 Yaşında, K6).

Eskiden daha çok günlerim olurdu ona giderdim. Şimdi evde Whatsapp başında vakit geçiriyorum (70 Yaşında, K5).

Gezmek dışarılara gitmek istiyorum ama gidemiyorum. Arabam bir aydır kapının önünde bekliyor (67 Yaşında, E7).

Yapılan değerlendirmeler özetlendiğinde aile/arkadaş/komşular ile görüşememe ve toplu ibadet yapamama gibi engeller, salgın sürecinde yaşlı nüfusun yaşamlarındaki belirgin sosyal-kültürel değişimler olarak tespit edilmiştir.

Ekonomik etkiler

COVID-19 salgın süreci, Giresun ilindeki yaşlı nüfusu ekonomik açıdan da olumsuz etkilemiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde ekonomik etkilerin sosyal güvenlik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve dul kadın olma durumuna göre değiştiği belirlenmiştir. Yapılan araştırmalar sosyal güvence dışında kalan kadınların daha çok eşi vefat etmiş 65 yaş ve üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir (SPF,2011; akt. Ak & Közleme, 2017). Bu durum Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranlarının düşük olmasına, toplumsal cinsiyet rollerine, emek piyasasındaki talep faktörlerine, sosyal değerlere ve aileye kadar çeşitli değişkenlerle açıklanabilir (Dedeoğlu, 2000). Elde edilen veriler değerlendirildiğinde özellikle kadın katılımcıların sosyal güvence yoksunluğu dikkat çekmiştir. Sosyal güvenceden yoksun olan kadınların ekonomik bağlamda sorunları olduğu, bazı kadınların yoksulluk yaşadıkları ve sosyal yardımlarla geçindikleri belirlenmiştir. Nitekim dünya genelinde COVID-19 salgını, ekonomik yapıyı olumsuz yönde etkilemiş ve küresel ekonomik eşitsizliği daha da derinleştirmiştir. Bu durum ise özellikle yaşlı kadınlar ile engelli yaşlıları daha fazla etkilemiştir (UN, 2020).

COVID-19 sürecinde, katılımcıların hastalığın daha çok sosyal ve psikolojik etkilerinden şikâyet etmeleri dikkat çekmiştir. Böyle olmakla birlikte refah seviyesi iyi olan yaşlı nüfusun bu süreci daha olumlu geçirdikleri belirlenmiştir. Erkek katılımcıların tümünün emekli maaşlarının olduğu belirlenirken, kadınlardan sadece 4’ünün kendilerinin emekli maaşlarının olduğu, 5 kadının ölen eşlerinin emekli maaşını aldıkları, 2 kadının ise yaşlılık maaşı ve sosyal yardımlarla geçindikleri belirlenmiştir. Katılımcılardan 69 yaşındaki kadın katılımcının hala komşularına ücret karşılığında fındık toplamaya gittiği belirlenmiştir.

Ekonomik yaşamın zorlu koşulları bazı yaşlı bireyleri daha çok etkilemekle birlikte, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik anlamda da dikkat çektiğini söyleyebiliriz. Salgın sürecinde ekonomik açıdan dezavantajlı grupta yer alan yaşlılardan, özellikle sosyal yardım ve yaşlılık maaşı dışında geliri olmayan boşanmış veya eşi ölmüş, kadın katılımcılar olduğu tespit edilmiştir. Örneğin bir kadın katılımcının ekonomik zorluklar nedeni ile damadı ve kızı ile yaşamak zorunda kaldığı belirlenmiştir. Bazı katılımcılar ise normal şartlarda da emekli maaşının yeterli olmadığını belirtmiş, salgın sürecinde her şeyin daha pahalı olduğunu ve bu nedenle zorlandıklarını vurgulamışlardır. Yapılan araştırmalar yoksulluğun, yaşa, cinsiyete ve belli risk guruplarına göre değiştiğini ve yaşlı bireylerin ekonomik değişimlerden daha fazla etkilendiğini göstermektedir (Ak & Közleme, 2017). Elbette ekonomik

eşitsizliği doğuran birçok neden sıralanabilir. Ancak iktidar ve güç ilişkilerini, kapitalist üretim modellerini ve toplumsal eşitsizliklerin mekânsal yansımalarını anlamadan ekonomik sorunları anlamak olanaksızdır (Harvey, 2001). Ekonomik sorunların varlığı yoksulluğa neden olmaktadır. Yaşanan yoksulluk ve özellikle yaşlı bireylerin yoksulluğu, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı olarak kadınların çalışma hayatına girememelerine, sosyal güvence koşullarına ve ülkenin genel ekonomik gelişmişlik düzeyine göre değişmektedir (Dedeoğlu, 2000). Bu bağlamda elde edilen veriler değerlendirildiğinde, eşi ölmüş ya da boşanmış ve sosyal güvenceden yoksun kadınların ekonomik sorunlarının daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Toplumsal eşitsizlikler nedeni ile kadınların yoksulluk deneyimleri farklı zamanlarda, mekânlarda ve yaşlarda farklı biçimlerde gerçekleşebilmektedir.

Her hangi düzenli bir gelirim yok yaşlılık aylığım var eskiden evlere temizliğe giderdim şimdi gidemiyorum bedenim çok yıprandı. Ancak komşularıma fındık toplamaya gidiyorum. Seni idare ederiz diyorlar gücüm yettiği kadar topluyorum. Geçen yıl gittim bu yıl bilmiyorum. Çocukluğumdan beri çalıştığımızdan yıpranmışız ama milletin eline mi bakacağım mecbur çalışacağız (69 Yaşında, K10).

Yaşlıların çoğu emekli ve emekli maaşı ile geçimini sağlıyor dışarıya gidecek gezecek paraları ya da güçleri yok. Yani yaşlıların evde durması daha kolay gezecek paraları zaten yok (65 Yaşında, E1).

Salgın nedeni ile her şey daha pahalı oldu giderek daha zorlanıyorum. Her şeyin fiyatı iki katına çıktı tamam tüm dünya etkilendi ancak her ülkeyi aynı etkilemedi. Şu son iki aydır çok zorlanıyoruz hayatımız her anlamda zorlaştı önceden markete gidince 40 lira verdiğime şimdi 80 lira veriyorum (72 Yaşında, E3).

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde ekonomik sorunların çok boyutlu olduğu, aile yapısı ve aile işbirliğinin ekonomik destek boyutunun salgın sürecinde devam ettiği belirlenmiştir. Toplumumuzun yardımlaşma kodlarının yaşanan tüm krizlerde olduğu gibi salgın sürecinde de devreye girdiği ve ekonomik sorunların aile işbirliği ile çözümlenmeye çalışıldığı tespit edilmiştir. Ancak sosyal devlet yapısının gereği olarak, yardıma ihtiyaç duyan yurttaşların ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması bir zorunluluktur (Can, 2013). Elbette toplumsal yardımlaşma ve aile işbirliği önemlidir fakat sosyal devletin, özellikle dezavantajlı bireylerin sorunlarının çözümü noktasında, öncülük görevi bulunur. Bu nedenle yoksulluğa karşı mücadelede aileyi ön plana çıkarmak yerine sosyal devlet kaynaklarını kullanmaya yönelik planların yapılması gerekir. Bu bağlamda veriler değerlendirildiğinde, ekonomik yetersizlik nedeni ile yetişkin çocuklarına bakmak zorunda kalan yaşlı bireylerin ya da yetişkin çocukları tarafından bakım verilen yaşlı bireylerin olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılar arasında özellikle geliri olmayan boşanmış yetişkin çocukları ve torunları ile birlikte yaşamak zorunda kalan yaşlı nüfusun, salgın sürecinde çeşitli ekonomik ve sosyal sorunlarla karşılaştıkları belirlenmiştir.

Yasaklı günler hiç iyi geçmiyor. Evin içinde çoluk çocuk gürültü patırtı, maddi zorluklar çok bunaldım. Yasak ama evin önünde

bir park var oraya çıkıp biraz oturuyorum hava alıp geliyorum yoksa evde kafayı yiyeceğim çocuklar da evde. Alışmışım sessizliğe kızım boşandı bizimle iki çocuğu ile yaşıyor beş altı ay oldu. Hem onun stresi hem hastalık Allah sonumuzu iyi etsin (65 Yaşında, K2).

5.4. Değişen Günlük Yaşam Pratiğinde Geliştirilen Stratejiler

Strateji, değişen koşullara uyumu içeren bir süreç olarak da tanımlanmaktadır (Murray & Grimsley, 1994). COVID-19 salgın sürecinden günlük yaşam pratiği etkilenmiş, ürün kullanım tarzlarında değişimler meydana gelmiştir. Örneğin hijyen ve dezenfektan gibi bazı ürünlerin kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu bağlamda günlük yaşamlarında kısıtlamaya maruz kalan yaşlı bireyler, yeni yaşam tarzı alışkanlıklarına uyum için bazı stratejiler geliştirmişlerdir. Bunlar; temizlik ve hijyen kullanımı, sosyal ilişkilerde sosyal medya ve akıllı telefon kullanımı, genel sağlıklarını koruma amaçlı fiziksel aktivite ve hobi stratejileri olarak belirlenmiştir.

Salgınla birlikte yaşam tarzı alışkanlıkları değişmiş, sokağa çıkma kısıtlaması ile yaşlı bireyler ev içerisinde yaşamlarını geçirmeye başlamışlardır. Bu sürecin en önemli vurgusunun temizlik ve hijyen olması, kadınların daha çok bu konuda stratejiler geliştirmelerine neden olmuştur. Bu bağlamda COVID-19 ile mücadelenin zamanın ve mekânların etkin kontrolü ile sağlanabilirliği ortaya çıkmıştır (akır, Gl & Karaman, 2020). COVID-19 bulaşısı temas sonrası ellerin ağız, burun veya göz mukozasına götürülmesi ile olmaktadır. Bu nedenle dezenfeksiyon ve hijyen, bu salgının en etkili olguları haline gelmiştir (akır, Gl & Karaman, 2020). Nitekim Giresun örnekleminden elde edilen bulgular da bunu destekler niteliktedir.

Evde kalınca daha çok ev işi yapıyorum temizlik yapıyorum. El işi yapıyorum siparişlerim var aynı zamanda iğne oyası yapıp satıyorum. Namazımı kılıyorum kuranımı okuyorum. Gün gelip geçiyor. Allah'tan gelen bir şey ne yapalım (73 Yaşında, K1).

Oğlumun yaptđı alış veriş torbalarını hemen balkona koyuyorum bir gün bekletiyorum sonra açıp içeri mutfağa koyuyordum. Söylenen tüm tedbirlere ben uymaya çalıştım TV seyretmeyi sevmem ama bu süreçte sürekli haberleri izledim doktorları dinledim, ev işi yaptım temizlik yaptım yoksa günler geçmiyor günlerim vardı hiç birine gidemedim (75 Yaşında, K4).

Evdeyim TV seyrediyorum orucumu tutuyorum kuran okuyorum. El işi yapıyorum kendimi oyalamak için iğne oyası yapıyorum. Bahçemiz var bahçeye çıkıyorum geline yardım için otları temizliyorum olmuş ürünler varsa topluyorum. Torunum var ona bakıyorum, günler gelip geçiyor (73 Yaşında, K6).

Toplumsal cinsiyet rollerinin bu süreçte de devam ettiği, kadınların daha çok ev işleri ile meşgul oldukları, erkeklerin ise alışveriş ve kamusal alandaki işleri yaptıkları belirlenmiştir. Kadınların daha çok erkekler tarafından yapılan alışveriş torbalarını, dışarıda giyilen kıyafetleri yıkama, ev işleri ve el işi, tarla işi, torunlara bakma gibi işleri yaparak günlerini geçirdikleri belirlenmiştir. Çünkü mekânların kullanım biçimleri ve deneyimlenmesi, ataerkil ve geleneksel toplumlarda yaşamını sürdüren kadınlar ve erkekler için farklıdır (Blunt,

& Rose, 1994; Rose, 1993). Araştırmadan elde edilen veriler değerlendirildiğinde salgın sürecinde de kadınların daha çok ev işleri ve temizlik yaptıkları, temizlik ve dezenfektan konusunda stratejiler geliştirdikleri belirlenmiştir. Örneğin tüm yüzeyleri (yerler, kapı kolları, alış veriş yapılan ürünlerin yüzeyleri vb. gibi) amaşır suyu ile sildikleri, evi daha çok havalandırdıkları ve daha sık çamaşır yıkadıkları belirlenmiştir. Buna karşın erkek katılımcıların ise kamusal alanda yer almaya devam ettikleri ve bu alandaki faaliyetlerine yönelik stratejiler geliştirdikleri belirlenmiştir. Örneğin evlerine yakın olan marketlere alışverişe gittikleri, maske ve mesafe kuralına uyarak hava almaya çıktıkları ya da özel araçları ile çarşıya, alış verişe, bankaya gittikleri belirlenmiştir. Bazı kadınların ise bu süreçte hiç dışarı çıkmadıklarını belirtmeleri dikkat çekmiştir.

Alış verişimi yapmak markete gitmek için dışarı çıktım arabam ile gittim arabam ile geliyorum. Maskemi taktım, hijyen kurallarına dikkat ettim (68 Yaşında, E2).

Eve alınan her şeyi balkona atıyorsun eşimin tüm giydiklerini alışverişten sonra kurutma makinasına atıyorum ya da yıkıyorum. Ben evden hiç çıkmadım alışveriş için eşim ıktı (68 Yaşında, K3).

Değişen yaşam pratiğinde teknoloji kullanımının da yaşlı bireylerin hayatını birçok açıdan olumlu etkilediği belirlenmiştir. Ancak modern teknolojiler ve internet hizmetleriyle verimli bir etkileşimi olan gen nüfusun aksine, yaşlıların çoğunun internet ve akıllı telefonlara sınırlı erişimi ve kullanımı söz konusudur (Muhtar, 2020). Araştırma örnekleminden elde edilen verilere göre akıllı telefon gibi teknolojik araç erişimi ve bilişi olan yaşlı bireylerin bu süreci daha olumlu geçirdikleri belirlenmiştir. Nitekim sosyal medya kullanarak günlük yaşamı eğlenceli hale getiren katılımcılar dikkat çekmiştir. Sosyal medya kullanımı ile hem aile hem de toplum içindeki diğer insanlarla etkileşim, yaşamdan zevk almalarına zemin hazırlamıştır. Sosyal yaşamın değişimine bağlı olarak görüntülü arama gibi teknolojik imknlerden yararlanma, sürecin olumlu geçirilmesinde etkili olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle iletişim teknolojisi sahipliği ve kullanımı, salgın sürecinde yaşlı nüfus açısından da önemli olduğu belirlenmiştir.

Bu günlerde daha çok telefonun başında Whatsapta vakit geçiriyorum. Whatsapta arkadaş gruplarım var ona bir şey yaz yazılanları oku derken akşam nasıl oluyor bilmiyorum. Komşuların sesi nereden geliyorsa oraya yönelip balkondan camdan konuşma derken günler geçiyor. Whatsapp başında, balkonda sohbet muhabbet hiç sıkılmadan günler geçiyor (70 Yaşında, K5).

Ben sürekli facebook kullanıyorum yazılar yazıyorum hiç sıklmıyorum. Benim çok takipim var kızım, yazılar yazıyorum. Genlere facebooktan bilgiler veriyorum. Gün nasıl geçiyor bilmiyorum (83 Yaşında, E4).

Aile yeleri ve arkadaşlarla iletişim kurmak, endişe ve yalnızlık duygusunu azaltarak yaşlı yaşamını desteklediği söylenbilir. Deneyimleri paylaşmak, aynı duyguları belirtmek bu sürecin günlük yaşam stratejileri arasındadır.

Değişen günlük yaşam ve özellikle sokağa çıkma kısıtlaması, katılımcıların fiziksel sağlıklarını korumak için de bazı stratejiler geliştirmelerine neden olmuştur. Örneğin evde yürüyüş yapmak, basit egzersiz yapmak, yakın çevrede yürüyüşler, kırsal alana gitmek, tarlada çalışmak gibi. Katılımcıların fiziksel aktivitelere önem vermeleri sağlığa kavuşmanın bir yolu olduğu görüşünden kaynaklanmaktadır. Değişen günlük yaşam tarzına bağlı olarak bazı kadın katılımcıların bu süreçte daha fazla el işi (iğne oyası, örgü işi, yün yorgan yıkama ve dikimi vb. gibi) hobilerine zaman ayırmış olmaları dikkat çekicidir. Bazı kadınların el işi hobilerinden gelir elde ettikleri de belirlenmiştir.

Felçli olan kolum açılınsın diye bu süreçte elişi yapıyorum evi toparlayıp temizlik yapıyorum. Her gün özellikle yapıyorum felçli tarafım açılınsın diye, çünkü başka gideceğim spor ve fizik tedavi yerim yok. El işi, namaz kılma, kuran okuyorum bir evin içinde ne yapılır ki vakit çok zor geçiyor (65 Yaşında, K9).

Evde oyalanıyorum. Evde kültürel hareketleri yapıyorum. İstedikten sonra evde de oyalanacak bir şey yapıyor (65 Yaşında, E1).

Bu süreçte tüm yorganlarımı döktüm yıkadım diktim yeniden sırdım ve sattım. Zaman geçsin diye yaptım (69 Yaşında, K10).

5.5. Coğrafi Çevrenin Etkileri

Beşeri coğrafya çalışmalarının bir kısmı, kırsal ve kentsel alanlardan, ev ve ötesinden topluluğa kadar çevrenin ve çeşitli ölçeklerin yaşlanma ile yaşlılık dönemi için önemine dikkat çekmektedir. Bu tür çalışmalar, yaşlı insanların çevreyle etkileşimlerinde oluşacak değişikliklerin yaşlı bireylerin yer duygularını ve aidiyetlerini etkileyebileceğini ve böylece sağlıklı ve başarılı yaşlanmayı desteklemek için çevrenin önemi vurgu yapmaktadır. Konut, sosyal topluluk, mahalle, kentsel ya da kırsal yaşam çevreleri, bireylerin başarılı şekilde, yerinde yaşlanma için önemli roller üstlenmektedir (Özgür, 2019). Bu nedenle coğrafi çevre potansiyelleri, COVID-19 salgın süreci ve sonrasında, yerinde ve sağlıklı yaşlanma projeksiyonlarına önemli katkılar sunacaktır.

Doğal çevre içerisinde yaşayan insan topluluklarının etkiledikleri ve etkilendikleri alanların bütününe coğrafi çevre denir (Özcağlar, 2001). Coğrafi çevrenin etkileri, yaşlanma ve çevresel bir tema olarak mekân ile bağlantısı yaşlanma araştırmalarındaki mevcut psikososyal düşüncelerin çok ötesindedir (Skinner vd., 2018). Çünkü coğrafi çevrenin insanlara sunduğu olanaklar aynı olmadığı gibi, toplumların kültürel kodları ile fırsat ve tehdit algıları da aynı değildir. Bu nedenle mekânların kullanım şekilleri, nasıl üretildikleri, kentsel ya da kırsal dokuları, kültürel kodlarla nasıl şekillendikleri, günlük yaşam pratiklerindeki kullanım alanları ve anlamlarının analiz edilmesinin önemli olduğunu varsayılmaktadır.

Salgın sürecinin, kırsal ve şehirselleşmelerde özellikle de büyük şehirlerde yaşamını sürdüren, yaşlı bireylerde oluşturduğu etkilerin aynı olmadığı anlaşılmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, kırsal ile bağlantısı olan yaşlı bireylerin bu süreci daha olumlu geçirdikleri belirlenmiştir. Örneğin bazı katılımcılar, sezon gelmeden köylere ya da yay-

la evlerine gitmişlerdir. Konut özelliklerinin de bu süreçte yaşam üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Nitekim manzaralı ve bahçeli evlerin pozitif etki yaptığı, buna karşın küçük ve standartları düşük konutların yaşlı yaşamlarını negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu süreçte "evin ötesi" olan "mahalle ortamı" ve "rekreasyonel fırsatların", yaşlı bireyler üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu belirlenmiştir.

Evimizin önünde bahçemiz var evin önünde oturduğumda karşımda deniz var canın istediğinde otur denizi seyret canın istediğinde bahçede dolaş. Burada evler birbirine çok uzak (75 Yaşında, K7).

Evim sahilde manzaram güzel. Komşularıyla balkondan camdan sohbet ediyorum. Evimin önü açık denizi seyrediyorum hiç sıkılmıyorum (70 Yaşında, K5).

Öyle evde tek başına kalıyorsun bari evim güzel bir yerde olsaydı balkona çıkıyorum hiçbir yeri görmüyorum evim küçük etrafta bir insan yok evim güzel bir yerde olsaydı dışarıyı seyrederdim (65 Yaşında, K9).

Giresun'da ikili yaşam sürdürülmesi yani şehir ile kırsal yaşam etkileşiminin güçlü olması, yaşlı bireylerin bu süreci daha olumlu geçirmelerinde etkili olmuştur. Böyle bir ikili yaşamın tercih edilmesinde, elbette şehirselleşme hizmetlerinden daha fazla yararlanma isteği etkili olmaktadır (Doğanay & Alım, 2010). Şehirlerde eğitim, iş ve sağlığa erişimin daha kolay olması, Giresun'da da ikili yaşamı desteklemektedir. Bu yaşam tarzının özellikle yaşlı bireyler arasında daha yaygın olduğu belirlenmiştir. Nitekim katılımcıların çoğunun kırsal ile bağlantılı yaşam sürdürmeleri, salgın süreci yönetimini olumlu yönde etkilemiştir.

Şehirdeki evde bir balkondan diğer balkona çıkıyordum sıkılıyordum ellerimi sık sık yıkıyordum. El yüz yıkama derken günler geçiyor ama sıkılıyorsun şimdi köydeyiz rahatım bir ay boyunca hiç evden çıkmadım sadece köye gelmek için çıktım asansöre bile binmedim arabamıza bindim köydeki evimizde indim. Bacaklarımda sorun var yürüyüş yapmam gerekiyor. Köyde yürüyüşümü yapıyorum etrafta kimse yok evler uzak bahçe işleri ile uğraşıyorum. Köye geldiğimizden beri çok rahatım (68 Yaşında, K3).

Yaylaya sezon açılmadan erkenden geldim çünkü evde çok bunaldım zaten oğlum sürekli dışarıda eve gidip geliyordu. Yayla daha güvenli daha rahat korunurum bu nedenle sezon açılmadan geldim (73 Yaşında, K4).

Konutların mimarî özelliklerinde olduğu gibi kırsal kesimde ikamet edilmesinin de COVID-19 algıları üzerinde etkili olmadığı ancak hastalıkla mücadele süreci yönetimini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Çünkü bireylerin gelir dağılımı, sosyal refah durumu, bireysellik, ekonomik hayatta aktif olma, kendine yetebilme durumunun coğrafi çevrenin sunduğu kaynaklara göre değiştiği söylenebilir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde, mekânsal özellikler salgın sürecinde oluşan yeni yaşam koşulları üzerinde etkili olmaktadır. Örneğin coğrafi çevrenin sunduğu rekreasyonel fırsatlar, yaşlı nüfusun bir kısmının günlük yürüyüş gibi aktiviteleri yapmalarına imkân tanımaktadır. Bu alanların varlığı kısıtlama

günlerinde, yaşlı bireyler için ev dışında güvenli yerler olarak ifade edilmiştir.

Bizim mahalle şehirden uzak vadinin içerisinde oturuyorum mahallenin üst tarafında ev yok yeşillik doğa bu nedenle her gün oraya yürüyüşe gidiyorum. Günde 2, 3 kez gider gelirim insan yok insanların olduğu yerlere gitmiyorum. Doğada yürüyüş yapıyorum. Bu kısıtlı günlerde de çok sıkılmadım çünkü bizim evin olduğu yer doğa ile iç içe gezilecek insanların olmadığı alanlar var oralarda geziyorum hava alıyorum ve yürüyüşümü yapıyorum. Şehir merkezinde oturan arkadaşlar çok şikâyetçi çok bunalmışlar. Kafayı yedik bunaldık diyorlar. Ben şanslıyım evimin yeri müsait köyüm de var şu ana kadar bir kez gittim bahçeye baktım geldim havalar ısınır ısınmaz hemen köye gideceğim. Ektiğim ürünleri aynı zamanda satıyorum. Şehir merkezine sadece bir kez gittim o da maşımı çekip geldim (66 Yaşında, E6).

Hastalık sürecindeki kısıtlamaların uzaması bireyin yaşamındaki önemli sosyal destek mekanizmalarının azalmasına, yalnızlık ve ötekileştirme sorununun gündeme gelmesine kırgınlığa ve kızgınlığa neden olmaktadır. Ancak bu süreçte yaşanan psikolojik ve sosyal etki boyutlarının, şehirlerin doğal-kültürel yapısına göre değişiklik gösterdiği varsayılmaktadır. Bu nedenle salgın sürecinde yaşanan sorunların bölgesel ve yerel farklar taşıdığını söyleyebiliriz.

Bizim hayatımızda çok değişen bir şey olmadı. Günlük yaptığımız işleri aynen yapmaya devam ediyoruz. Sadece çarşıya gidemiyorum. Bizim mahallede herkesin evi apartman da olsa ki bu apartmanlar aile apartmanı bahçenin içerisinde yani herkesin bahçesi var evler birbirine çok yakın değil. Herkes evinde bahçesinde işini yapıyor. İneği tavuğu olan var onlara bakıyor. Eski gibi işler devam ediyor. Biz şanslıyız ablam şehir merkezinde apartmanda oturuyor, kafayı yedik duvarlara bakmaktan, balkona çıksan karşında duvar evde yine duvar diyor. Dışarı çıkıp bir hava alsan nereye gideceksin yasak. Bizim burası cennet bu günlerde herkes buralara gelmek istiyor. Bizim hayatımızdaki tek değişiklik çarşıya gitmemek (67 Yaşında, E7).

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde, mekânsal özelliklerin bu süreçte etkili olduğu belirlenmiştir. Giresun'un küçük ölçekli bir şehir olması ve genel bir kısıtlama olmaması da serbest günlerde bazı yaşlı bireylerin diğer yaş grupları ile etkileşim içerisinde bulunmasına ve alışveriş yapmalarına imkân sağlamıştır.

Ufak alışverişlerimi yakında market var ben alıyorum.....iki defa çarşıya ve bankaya gittim insanları rahat ve kalabalık görünce ben bile rahatladım (70 Yaşında K5).

Salgından korunmanın en etkili yolunun sosyal izolasyon olması, bu süreçte mekânsal faktörlerin etkisini göstermiştir. Konutların özelliği, manzara, bahçe, hobi tarım alanları, kırsal ile bağlantı vb. gibi özelliklerin salgın sürecinde de yaşlı bireylerin yaşamlarında olumlu etkileri olduğu belirlenmiştir.

6. Sonuç ve Öneriler

COVID-19 ile ilgili görüşlerden elde edilen veriler değerlendirildiğinde, yaşlı bireylerin hastalığı anlamaya çalıştıkları ve

hastalık üzerinde kişisel kontrollerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Ancak hastalık ile ilgili gelişmelerin yakından takip edildiği ve yetkililer tarafından belirtilen tüm önlemlerin uygulanmaya çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Salgın sürecinde sokağa çıkma kısıtlamasının uygulanması, yaşlı bireylerin yakınları özellikle çocukları ve torunları ile görüşme olanaklarını azaltmış, bu durum endişe ve üzüntüye neden olmuştur. Yaşlı nüfus, alınan önlemleri genelde doğru bulmakta ancak bazı düzenlemelerin adil olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Nitekim serbest günde (Pazar günü) sokaklarda gördükleri diğer bireylerin sorumsuz ve rahat davranışları, bazı katılımcılar üzerinde olumsuz duygulara neden olmuştur. Böyle olmakla birlikte Giresun'un küçük ölçekli bir şehir özelliği göstermesi, yaşlı bireylerin serbest günlerde evlerinin dışında, yakınları ve diğer insanlarla görüşmelerine olanak sağlamış ve alışverişlerini rahatlıkla yapabilmişlerdir. Bu durum bazı yaşlı bireyler üzerinde olumlu bir etki bırakmış ve sürecin daha pozitif geçirilmesine katkı sağlamıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların, diğer günlerde de zaman zaman hastaneye, eczaneye, bankaya gittikleri ve alışverişlerini yaptıkları belirlenmiştir.

COVID-19 salgın sürecinde aile bağlarının geliştiği ancak komşu ve arkadaş ilişkilerinin zayıfladığı dikkat çeken sonuçlardan birisi olmuştur. Bu süreçte sosyal medya özellikle de görüntülü konuşma yapabilme gibi işlevleri olan akıllı telefonların kullanımı önem kazanmıştır. Bu nedenle teknoloji kullanmayı bilen yaşlı bireylerin süreci daha kolay ve olumlu geçirdikleri sonucuna varılmıştır. Kültürel yapının bir sonucu olarak bu süreçte yaşlı nüfusa en büyük desteğin yetişkin çocukları ve yakın akrabaları tarafından sağlandığı belirlenmiştir. Çünkü yaşlılık ve yaşlılara karşı tutum ve davranışlar ülkelere ve kültürlere göre farklılık gösteren bir olgudur. Bu bağlamda nüfusun yaşlanması ve temel olarak yaşlılığın bir sorun olarak görülüp görülmemesi, toplumun değer yapısı ile de ilintilidir. Toplumsal olarak yaşlı bireylere çocukları ya da yakınları bakar yaklaşımının, salgın sürecinde nispeten arttığı ve yardımlaşma kültürü ile salgının yaşlılar üzerindeki olumsuz etkileri azaltılmaya çalışılmıştır.

COVID-19 sürecinde hastalık-ölüm ve yaşlılık söylemlerinin sıklıkla kullanılması, yaşlı nüfusu olumsuz etkilemiştir. Sosyal izolasyon süreci, yaşlıların günlük yaşamlarında travmatik bazı değişikliklere neden olmuş ve bu durum yaşlı nüfus üzerinde psikolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel etkiler bırakmıştır. COVID-19 salgın hastalığına yaklaşımının ise kültür, sosyal normlar ve din gibi faktörler ile şekillendiği dikkat çekmiştir.

Bulgulara göre geniş ailede yaşamını sürdüren yaşlılar, salgın sürecin olumsuz koşullarından daha az etkilenmişlerdir. Salgın sürecinde aile bağlarının geliştiği, aile içi yardımlaşmaların arttığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, çalışmaya dâhil olan yaşlılarda aile ilişkilerinin korunduğunu ve aileye verilen önemi ortaya koymaktadır. Bazı katılımcıların, ihtiyaçlarının karşılanması noktasında, ailelerinden sosyal ve ekonomik destek aldıkları dikkat çekmiştir. Sosyal ve ekonomik hayatta aktif olan yaşlı bireylerin bu süreci daha pozitif geçirdikleri belirlenmiştir. Diğer dikkat çeken sonuç ise kronik hastalığı olan yaşlı bireylerin daha tedirgin ve dikkatli oldukları yö-

nüdedir. Herhangi bir sağlık sorunu olmayan ve yaşamın her alanında aktif olan yaşlı bireylerin ise kısıtlamanın uzamasından şikâyet ettikleri ve bu durumu kabullenmekte zorlandıkları belirlenmiştir.

Birleşmiş Milletler (2020), COVID-19'un yaşlı bireyler üzerindeki etkileri raporunda, yaşlıların gelir ve yaşam standartlarının değiştiği, ekonomik, psikolojik sorunlar yaşandığı ve genel sağlık durumlarında daha fazla sorunlar olduğu belirtilmiştir. Salgın sürecinde, yaşlı istismarı ve yaşlılara yönelik şiddet de artmıştır. Ayrıca 65+ yaş grubu içerisindeki, başta sağlık alanı olmak üzere birçok hizmet sektöründe çalışanların çeşitli sorunlar yaşadıklarına dikkat çekilmiştir (UN, 2020).

Sonuç olarak COVID-19 salgını süreci, özellikle kısıtlamaya en fazla maruz kalan yaşlı bireyler üzerinde sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik etkiler yapmıştır. Kısıtlamanın uzaması ve alınan önlemlerin içeriğinin bazı katılımcılar tarafından yaş ayrımcılığı olarak algılanması da dikkat çekici bir sonuç olmuştur. "DSÖ Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planında da belirtildiği gibi" sağlık ve sağlıklı yaşam koşulları, coğrafi çevre, meslek, gelir, sosyal statü, sosyal destek, kültür ve toplumsal cinsiyet de dahil olmak üzere çevresel, ekonomik ve sosyal birçok belirleyici faktörden etkilenmektedir (WHO, 2002). Bu bağlamda salgın sürecinin sağlıklı yönetilebilmesi ve alınacak kararların uygulanabilir olması noktasında, söz konusu faktörlerin ulusal ve yerel ölçekte analiz edilmesinin önemli olduğu öngörülmektedir.

Araştırmadan elde edilen veriler ve sonuçlar ışığında konu ile ilgili alınabilecek önlemler şu şekilde özetlenmiştir;

- Yasal önlem ve kısıtlamaların bölgesel ve yerel salgın yayılma hızına göre alınması,
- Yaşlı bireyler için sosyal yaşam alanlarının oluşturulması, örneğin belli saatlerde, belediye, banka, market, park gibi alanların sadece 65 yaş ve üstü bireylerin kullanımına açılması,
- Kısıtlamaların kronolojik yaşa göre değil genel sağlık durumlarına göre alınması,
- Başta akıllı telefon kullanımı olmak üzere yaşlı bireylerin yaşamalarını kolaylaştıracak geronteknoloji ürünlerinin kullanımını sağlanması ve bu bağlamda eğitimlerin verilmesi,
- Aile hekimleri aracılığı ile özellikle kronik sağlık sorunları olan yaşlı bireylere etkin korunma yöntemleri ve sağlık hizmetlerinin bu gibi süreçlerde evde verilmesinin sağlanması,
- Çok riskli kronik hastalığı olan yaşlı bireylere psikolojik destek verilmesi,
- Özellikle fiziksel aktivitelerin yapılacağı özel sağlık birimlerinin oluşturulması,
- Yaş ayrımcılığı ve yaşlılık konusunun ilkokuldan itibaren müfredata alınması,
- Kısıtlamaların kentlerin nüfus, yerleşme, ekonomik, sosyal yapıları dikkate alınarak yapılması,
- Kırsal alanla bağlantısı olan yaşlıların, aktif yaşamlarını destekleyen projelerin geliştirilmesi ve uygulanması,

- Dezavantajlı grupta yer alan yaşlıların sosyal, ekonomik ve psikolojik destek alınmasının artırılması,
- Ergonomik olmayan konutlarda ve özellikle bu konutlarda kalabalık aile yapısında yaşamını sürdüren yaşlı bireylere kısıtlama, yasak yerine sosyal hizmet ve sosyal yaşam alanlarının oluşturulması, kamusal ve gönüllü hizmet sunumları ile park ve bahçelerde günlük aktivitelerinin sağlanması.

Etik Kurul İzin Belgesi

Giresun Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal Bilimler Fen ve Mühendislik Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulu'nun 02 Aralık 2020 tarih ve 05/9 sayılı kararınca "Yaşlı Nüfusun COVID-19 Salgınına İlişkin Görüşleri: Giresun İli Örneği" başlıklı çalışma Sosyal Bilimler Fen ve Mühendislik Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulumuz açısından bir sakıncası görülmemiş olup; uygun bulunmuştur.

Kaynakça

- Acar, Y. (2020). Yeni Koronavirüs (COVID-19) salgını ve turizm faaliyetlerine etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 7-21. <https://doi.org/10.32572/guntad.703410>
- Aiken, L. R. (1995). *Aging: An introduction to gerontology*. Sage Publications. ISBN :0-39-5445-X
- Ak, M., & Közleme, O. (2017). Yaşlı yoksulluğu. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 197-208.
- Akca, M. (2020). COVID-19'un havacılık sektörüne etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 45-64.
- Alpago, H, & Alpago Oduncu, D. (2020). Koronavirüs salgınının sosyo-ekonomik sonuçları. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 99-114. doi: 10.21733/ibad.716444
- Alpago, H. (2015). The correlation between economic status and medical circumstances. *Turkish Economic Review*, 2(1), 3-8 <http://dx.doi.org/10.1453/ter.v2i1.123>
- Andrews, G. J., Cutchin, M., McCracken, K., Phillips, D. R., & Wiles, J. (2007). Geographical gerontology: The constitution of a discipline. *Social Science & Medicine*, 65(1), 151-168. doi:10.1016/j.socscimed.2007.02.047
- Arslan, M. O. (2006). *Küresel kamu malı olarak sağlık ve kuş gribinin Türkiye ekonomisine etkileri*. (Doktora tezi) Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Arun, Ö. (2014). 'Que vadis' Türkiye? 2050'ye doğru yaşlanan Türkiye'yi bekleyen riskler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 1-12.
- Aydın, A. F. (2020) Post-Truth dönemde sosyal medyada dezenformasyon: Covid-19 (Yeni Koronavirüs) Pandemi Süreci. *Asya Studies*, 4(12), 76-90. <https://doi.org/10.31455/asya.740420>
- Baker, E., & Clark, L. L. (2020). Biopsychopharmacosocial approach to assess impact of social distancing and isolation on mental health in older adults. *British Journal of Community Nursing*, 25(5), 231-238. 2020 <https://doi.org/10.12968/bjcn.2020.25.5.231>
- Baldwin, T. (Ed.). (2007). *Reading Merleau-Ponty: on phenomenology of perception*. Routledge. ISBN: 0-203.93610-8
- Beğen, T., & Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. *Klinik Gelişim*, 25(3), 1-3.
- Blunt, A., & Rose, G. (Eds.). (1994). *Writing women and space: Colonial and postcolonial geographies*. Guilford Press. ISBN:0-898662-497.5
- Bolsoy, N., & Sevil, Ü. (2006). Sağlık-hastalık ve kültür etkileşimi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(3), 78-87.

- Butler, R. N. (1969). Ageism: Another form of bigotry. *The Gerontologist*, 9(4), 243-246. doi: 10.1093/geront/9.4_part_1.243
- Buttimer, A. (1976). Grasping the dynamism of lifeworld. *Annals of the Association of American Geographers*, 66(2), 277-292. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1976.tb01090.x>
- Can, Y. (2013). Sosyal Hizmetler ve Yoksulluk. *Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Kırklareli.
- CDC COVID-19 Response Team (2020). Severe outcomes among patients with coronavirus disease 2019 (COVID-19). United States, February 12–March 16, 2020. *MMWR Morb Mortal Wkly Rep*, 69(12), 343-346. doi: 10.15585/mmwr.mm6912e2
- Cutchin, M.P. (2009). Geographical Gerontology: New Contributions and Spaces For Development. *The Gerontologist*, 49(3), 440-444. <https://doi.org/10.1093/geront/gnp095>
- Çakır, Ö., Gül, Ö., & Kahraman, S. (2020). Herkes bazen doktora ihtiyaç duyar, ama herkes hijyene her zaman ihtiyaç duyar. https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/63185015/01_Konaklama_Tesislerinde_Covid-19_Yonetim_Kilavuzu20200503-9910-1ddb805.pdf?r
- Çakırçoban, İ. (2010). *İkinci dünya savaşı'nda Türkiye'de bulaşıcı hastalıklarla mücadele*. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye'de aile ve kadın emeği. *Toplum ve Bilim*, 86(3), 139-170.
- Doğanay, H. (2011). Anlamı, tanımı, konusu ve felsefesi bakımından coğrafya ilmi hakkında bazı düşünceler. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(25), 1-44.
- Doğanay, S., & Alım, M. (2010). Türkiye'de kırsal nüfusun şehir algısı üzerine bir araştırma: Yeşilyurt köyü (Trabzon). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(23), 171-184.
- Duru, S. (2019). Yaşlı hastalarda COVID-19, göğüs hastalıkları uzmanlarının bilmesi gerekenler. *EJP Dergisi Ek Sayı*, 125-134 <http://www.solunum.org.tr/TusadData/userfiles/file/EJP-EK-SAYI-COVID19-27042020.pdf#page=126>
- Fu, L., Wang, B., Yuan, T., Chen, X., Ao, Y., Fitzpatrick, T., Li, P., Zhou, Y., Lin, Y., Duan, Q., Luo, G., Fan, S., Lu, Y., Feng, A., Zhan, Y., Liang, B., Cai, W., Zhang, L., Du, X., Li, Y., L., Shu, & Zou, H. (2020). Clinical characteristics of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in China: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Infection*, 80(6), 656-665. <https://doi.org/10.1016/j.jinf.2020.03.041>
- Gammon, J. (1998). A review of the development of isolation precautions. *Br J Nurs*, 7(6), 307-310. <https://doi.org/10.12968/bjon.1998.7.6.5727>
- Golant, S. M. (2003). Conceptualizing time and behavior in environmental gerontology: A pair of old issues deserving new thought. *The Gerontologist*, 43(5), 638-648. <https://doi.org/10.1093/geront/43.5.638>
- Güler, Ç., & Çobanoğlu, Z. (1994). *Yaşlı ve Çevre*. Sağlık Bakanlığı yayını. ISBN 975-7572-25-X
- Hacimustafaoğlu, M., & Önürmen, Ö. (2018). Enfeksiyon hastalıkları pratiğinde salgın tanımlanması. *Çocuk Enfeksiyon Dergisi*, 12(4), 172-173. doi:10.5578/ced.201852
- Harvey, D. (2001) Spaces of capital: towards a critical geography. Routledge. ISBN:0-415-93240-8, 0-415-93241-6
- Harvey, D., 2004. Space as a Key Word, Marx and Philosophy Conference, Londra. <http://frontdeskapparatus.com/files/harvey2004.pdf>
- Hubbard, P., Kitchin, R., Bartley, B. and Fuller, D. (2002). *Thinking Geographically: Space, Theory and Contemporary Human Geography*. Continuum, ISBN : 2-200-90974-8
- Isaacs, A. N. (2014). An overview of qualitative research methodology for public health researchers. *International Journal of Medicine and Public Health*, 4(4), 318-323. doi:10.4103/2230-8598.144055
- İbiş, S. (2020). COVID-19 salgınının seyahat acentaları üzerine etkisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 85-98.
- Jiang, F., Deng, L., Zhang, L., Cai, Y., Cheung, C. W., & Xia, Z. (2020). Review of the clinical characteristics of coronavirus disease 2019 (COVID-19). *Journal of General Internal Medicine*, 35(5), 1-5. doi: 10.1007/s11606-020-05762-w
- Kaya, İ. (2014). Coğrafi düşüncede mekân tartışmaları. *Düşünme Dergisi* 2(4), 2147-1622
- Kearns, R. A., & Andrews, G. J. (2005). Positionings in the study of older people. Ageing and place, Gavin J, Andrews, David R, Phillips (Eds), *Ageing and Place Perspectives, Policy, Practice* (pp.9-13). Routledge. ISBN:9780203694510
- Kitchin, R., & Thrift, N. (Ed.) (2009). *International encyclopedia of human geography*. Elsevier.
- Kontas, P.C., (2005) Multi-Disciplinary configurations in gerontology. Andrews, G. J., & Phillips, D. R. (Eds.), *Ageing and Place : Perspectives, Policy, Practice*, (pp.24-36). Routledge. Taylor & Francis ISBN:0-203-69451-1, 0-415-32044-5
- Köşker, H. (2017). Krizlerin turizm sektörüne etkileri üzerine bir araştırma: 2016 yılı Türkiye örneği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 62, 216-230.
- Kupperberg, P. (2008). *The influenza pandemic of 1918-1919*. New York, Chelsea House Publishers. ISBN:978-0-7910-9640-6
- Kurt, A. (2009). Dindarlığı etkileyen faktörler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1-26.
- Liu, K., Chen, Y., Lin, R., & Han, K. (2020). Clinical features of COVID-19 in elderly patients: A comparison with young and middle-aged patients. *Journal of Infection*, 80(6), 14-18. <https://doi.org/10.1016/j.jinf.2020.03.005>
- Mandiracıoğlu, A. (2010). Dünyada ve Türkiye'de yaşlıların demografik özellikleri. *Ege Tıp Dergisi*, 49(3), 39-45.
- Mukhtar, S. (2020). Psychological impact of COVID-19 on older adults. *Current medicine research and practice*, 10(4), 201-202. doi: 10.1016/j.cmrp.2020.07.016
- Murray, W., Grimsley, M. (1994). Introduction: On strategy. W., Knox, M., & Bernstein, A. (Eds.). *The making of strategy: rulers, states, and war* (pp.1-24). Cambridge University Press. ISBN:0521453895, 0521566274
- Mutlu, C. (2013). Milli mücadele'de Türkiye'de azalan nüfus ve izdivaç meselesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 85, 170-205.
- Nikiforuk, A. (2000). *Mahşerin dördüncü atlısı salgın ve bulaşıcı hastalıkların tarihi*. (8.baskı), (Çev. Selahattin Erkanlı). İletişim Yayınları.
- Özçağlar, A. (2001). *Coğrafyaya giriş*. Hilmi Usta Matbaacılık. ISBN:975-93704-1-7
- Özgüç, N. (1998). *Kadınların coğrafyası*. Çantay Kitabevi. ISBN:975-7206-18-0
- Özgür, E. M. (2019). Yaşlanmanın coğrafyaları: Coğrafi gerontolojide ilerleme, tartışmalar ve araştırma gündemi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 17(1), 78-109. doi:10.33688/aucbd.512325
- Öztürk, M. (2009). Mekân Algısı. Safran, M. (Ed.), *Tarih Nasıl Öğretilir?* (s.83-95). Yeni İnsan Yayınları. ISBN:978-605-5895-15-0
- Öztürk, M., & Karabağ, S. (2013). Coğrafyada paradigmlar. *Journal of European Education*, 3(1), 8-32.

- Rose, G. (1993). *Feminism & geography: The limits of geographical knowledge*. University of Minnesota Press. Minneapolis. ISBN:0816624178, 0816624186
- Rowles, G. D. (1978). *Prisoners of space?: Exploring the geographical experience of older people*. Westview Press. ISBN:0865310726, 9780865310728
- Sarı, D., & Khorshid, L. (2008). Bulaşıcı hastalıklarda kaynak izolasyonunun psikolojik sonuçları. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 24(3), 83-91.
- Sarı, T. (2017). Zika virusu hastalığı: Türkiye'deki durum ve dünya çapındaki salgının gözden geçirilmesi. *Klinik Dergisi*, 30(1), 2. doi: 10.5152/kd.2017.01
- Skinner, M. W., Andrews, G. J., & Cutchin, M. P. (Eds.). (2018). *Geographical Gerontology: Perspectives, Concepts, Approaches*. Routledge.
- Sylvestre, G. (1999). The geography of aging: a geographical contribution to gerontology. *Prairie Perspectives: Geographical Essays. Saskatoon: University of Winnipeg*, 2, 214-224. ISBN:0-9694203-3-1
- T.C. İçişleri Bakanlığı (2020). <https://www.icisleri.gov.tr/65-yas-ve-us-tu-ile-kronik-rahatsızlığı-olanlara-sokaga-cikma-yasagi-genelgesi>. Son erişim 22 Mayıs 2020.
- Tekin, Ç. S., & Kara, F. (2018). Dünyada ve Türkiye'de yaşlılık. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(1), 219-229. <https://doi.org/10.21733/ibad.370584>
- Telli Yamamoto, G., & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34. doi: 10.26701/uad.711110
- Tuan, Y. F. (1975). Place: An experiential perspective. *The Geographical Review*, 65(2), 151-165. <https://doi.org/10.2307/213970>
- Tuan, Y. F. (1977). *Space and place: The perspective of experience*. Minneapolis: University of Minnesota Press. ISBN:0-8166-3877-2
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2019). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi, <http://www.tuik.gov.tr>. Son erişim 20 Mayıs 2020.
- Türkmen, M., & Özşarı, A. (2020). Covid-19 salgını ve spor sektörüne etkileri. *International Journal of Sport Culture and Science*, 8(2), 55-67. Doi :10.14486/IntJSCS.2020.596
- Tüzün, T., Kutlu, M., Kutlu, S. S., Uçar, M., Özdemir, K., & Turgut, H. (2018). Yaşlı hastalardaki enfeksiyonların geriye dönük değerlendirilmesi. *Türk Mikrobiyol Cem Derg.*, 48(2),112-116. doi:10.5222/TMCD.2018.116
- United Nations (UN), (2020). Policy brief: The impact of COVID-19 on older persons. <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-05/Policy-Brief-The-Impact-of-COVID-19-on-Older-Persons.pdf> Son erişim 14 kasım 2020.
- World Health Organization (WHO). (2002). Active ageing: A policy framework. Geneva: World Health Organization. https://www.who.int/ageing/publications/active_ageing/en/
- World Health Organization (WHO). (2020). Coronavirus disease 2019 (COVID-19): Situation report, 72 <https://apps.who.int/iris/handle/10665/331685>
- Yakar, M. (2018). *Yaşlanma ve yaşlılığa coğrafi bir yaklaşım*. N. Özgen (Ed.), Sosyal Coğrafya içinde, (s.349-382). Pegem Akademi. ISBN:978-605-241-210-7
- Yaşayanlar, İ. (2016). Hicaz yolunda kolera: Rusya Müslümanlarının kullandığı Karadeniz hac yolu ve koleranın yayılımına etkisi. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, (AVID), 4(2), 178-203.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Seçkin Yayıncılık. ISSN:978 975 02 3999 1
- Yıldız, F. (2014). *19. Yüzyıl'da Anadolu'da salgın hastalıklar (Veba, Kolera, Çiçek, Sıtma) ve salgın hastalıklarla mücadele yöntemleri* (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yılmaz, Ö. (2017). 1847-1848 kolera salgını ve Osmanlı coğrafyasındaki etkileri. *Avrasya İncelemeleri Dergisi-Journal of Eurasian Inquires*, VI(1), 23-55. doi: 10.26650/jes371499
- Yolun, M. (2012). *İspanyol gribinin dünya ve Osmanlı Devleti üzerindeki etkileri* (Yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.